

Tarja Lilja

Eläinten hyvinvointitukijärjestelmästä hyvinvointikorvausjärjestelmäksi

Nautojen parantunut hyvinvointi sekä kustannussäästöt

Opinnäytetyö

Kevät 2015

SeAMK Elintarvike ja maatalous

Agrologin (AMK) tutkinto-ohjelma

SeAMK

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: Elintarvike ja maatalous

Tutkinto-ohjelma: Agrologi (AMK)

Suuntautumisvaihtoehto: Liiketalous

Tekijä: Tarja Lilja

Työn nimi: Eläinten hyvinvointitukijärjestelmästä hyvinvointikorvausjärjestelmäksi – nautojen parantunut hyvinvointi sekä kustannussäästöt

Ohjaaja: Jyrki Rajakorpi

Vuosi: 2015

Sivumäärä: 58

Liitteiden lukumäärä: 2

Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma sisältää EU-osarahoitteisia tukia, joihin kuuluu myös eläinten hyvinvointituki. Hyvinvointituen tärkeimpiä tavoitteita ovat eläinten hyvinvoinnin edistäminen, alkutuottajien kilpailukyvyn parantaminen, luonnon monimuotoisuuden tukeminen sekä kuluttajien odotuksiin vastaaminen. Ohjelmakausi on parhaillaan vaihtumassa, ja tulevalla ohjelmakaudella 2014–2020 eläinten hyvinvointituki muuttuu eläinten hyvinvointikorvaukseksi. Myös tukiehtoihin tulee jonkin verran muutoksia.

Tutkimuksen tavoitteena oli tutkia eläinten hyvinvointitukijärjestelmän muutoksia uudeksi hyvinvointikorvausjärjestelmäksi. Tutkimuksessa selvitettiin, kuinka eläinten hyvinvointituen ehdot vastaavat nautojen todellista hyvinvointia. Lisäksi tutkittiin sitä, kuinka eläinten hyvinvointitukeen sitoutumalla ja tuen ehtoja noudattamalla voidaan parantaa nautatilalan taloudellista tulosta ja saavuttaa kustannussäästöjä. Tutkimusmenetelmäksi valittiin kvalitatiivinen tutkimus ja tutkimusstrategiaksi case-tutkimus. Tutkimusaineisto kerättiin teemahaastattelulla neljältä erityyppiseltä nautatilalta. Lisäksi haastateltiin eläinten hyvinvointituen valvontaa tekevää henkilöä.

Tutkimuksen tulosten mukaan eläinten hyvinvointitukijärjestelmän muutos uudeksi hyvinvointikorvausjärjestelmäksi nähdään positiivisena asiana. Tutkimuksessa selvisi myös, että eläinten hyvinvointitukeen sitoutumalla voidaan parantaa nautatilojen taloudellista tulosta ja saavuttaa kustannussäästöjä. Nautojen todellisen hyvinvoinnin edistämiseksi eläinten hyvinvointituen ehdot nähtiin kaksijakoisina. Osa haastateltavista koki ehtojen vaikuttavan nautojen hyvinvointia edistävästi. Toisen näkemyksen mukaan hyvinvointituen korvausten pitäisi kytkeytyä enemmän hyviin tuotantotuloksiin, ja osa nykyisistä tukiehdoista nähtiin melko merkityksettöminä.

Avainsanat: hyvinvointi, hyvinvointikorvaus, hyvinvointituki, nauta, kustannussäästöt

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: School of Food and Agriculture, Ilmajoki

Degree programme: Agriculture and Rural Enterprises

Specialisation: Business

Author/s: Tarja Lilja

Title of thesis: From animal welfare support programme to animal welfare compensation programme – improved welfare of bovine and cost savings

Supervisor(s): Jyrki Rajakorpi

Year: 2015

Number of pages: 58

Number of appendices: 2

Mainland Finland's rural development programme contains partly EU funded supports, which also includes animal welfare support. The most important aims of the animal welfare support are: advancing animals' welfare, improving primary producers' competitiveness, supporting diversity in nature and responding to the expectations of consumers. The CAP reform is currently being replaced and in the upcoming CAP reform, 2014-2020, animal welfare support is about to change to animal welfare compensation. The terms of support are also facing some changes.

The aim of this thesis was to research the changes made in the animal welfare support programme to the new animal welfare compensation programme. The research discovered how the terms for animal welfare support are responding to the real welfare of bovines. The thesis also discovered how adhering to the animal welfare support and by following the support terms a stock farm can improve its economic profit and achieve cost savings. A qualitative study was chosen for the research method and a case-study for the research strategy. Research material was collected using theme interviews from four different kinds of stock farms. The person who supervises the support terms of the animal welfare support programme was also interviewed.

According to the thesis' results the change of the animal welfare support programme to the new animal welfare compensation programme is seen as a positive thing. The research also discovered that by adhering to the animal welfare support terms a stock farm can improve its economic profit and achieve cost savings. The terms used for advancing the real welfare of bovines in animal welfare support were seen in two different ways. Some of the interviewees thought that the terms are advancing the welfare of bovines. Others thought that the compensation for animal welfare support should be more connected to good production results and that some of the current support terms were seen to be quite meaningless.

Keywords: bovine, cost savings, welfare, welfare compensation, welfare support

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä.....	2
Thesis abstract.....	3
SISÄLTÖ.....	4
1 JOHDANTO	6
1.1 Tausta ja tavoitteet.....	6
2 ELÄINTEN HYVINVOINTITUEN EHDOT OHJELMAKAUDELLA 2007–2013.....	8
2.1 Yleiset ehdot	8
2.2 Perusehdot	8
2.3 Lisäehdot	10
2.3.1 Vasikoiden pito-olosuhteiden parantaminen	10
2.3.2 Kytettyjen nautojen pito-olosuhteiden parantaminen	12
2.3.3 Vähintään 6 kuukauden ikäisten nautojen pito-olosuhteiden parantaminen.....	12
2.3.4 Nautojen jaloittelu ja laidunnus	13
2.3.5 Nautojen sairas- hoito- ja poikimakarsinat	14
2.4 Valvonta.....	14
3 ELÄINTEN HYVINVOINTIKORVAUKSEN EHDOT OHJELMAKAUDELLA 2014–2020.....	16
3.1 Yleiset ehdot	16
3.2 Toimenpiteet	16
3.2.1 Nautojen ruokinta ja hoito	16
3.2.2 Vasikoiden pito-olosuhteiden parantaminen	17
3.2.3 Nautojen pito-olosuhteiden parantaminen	18
3.2.4 Nautojen laidunnus ja jaloittelu	19
3.2.5 Sairas- hoito- ja poikimakarsinat.....	20
4 NAUTOJEN LUONTAISET KÄYTTÄYTYMISTARPEET JA NIIDEN SOVITTAMINEN TUOTANTO-OLOSUHTEISIIN	22
4.1 Laumakäyttäytyminen	22
4.2 Laiduntamis- ja syöntikäyttäytyminen	23

4.3 Lepokäyttäytyminen.....	26
4.4 Kehonhoito.....	29
4.5 Poikimiskäyttäytyminen.....	29
4.6 Vasikan käyttäytyminen ja luontaiset tarpeet	31
5 TUTKIMUSMENETELMÄT JA AINEISTO.....	34
5.1 Tutkimusmenetelmät.....	34
5.2 Tutkimusaineisto	35
5.3 Teemahaastattelun toteutus	36
6 TUTKIMUSTULOKSET	37
6.1 Haastattelukohteet	37
6.2 Haastattelutilat	38
6.3 Eläinvalvojan haastattelu	44
7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA YHTEENVETO	47
LÄHTEET	51
LIITTEET	54

1 JOHDANTO

1.1 Tausta ja tavoitteet

Eläinten hyvinvointikorvausten ensisijaisena tavoitteena on edistää eläinten hyvinvointia. Tulevaisuudessa halutaan yhä enemmän kiinnittää huomiota myös tuotantoeläinten lajintyypilliseen hoitoon sekä lisätä tuottajien tietoisuutta eläinten hyvinvointiasioista. Myös kuluttajien odotukset elintarvikkeiden laadusta ja niiden alkuperästä sekä elinkaaresta kasvavat jatkuvasti. Eläinten hyvinvointikorvausten tavoitteena on vastata myös näihin asioihin.

Yksi eläinten hyvinvointikorvausten tavoitteista on saada alkutuottajat paremmin mukaan maatalouselintarvikeketjuun ja lisätä näin maatalousyritysten kilpailukykyä. Tämä tapahtuu esimerkiksi erilaisten maataloustuotteiden laatujärjestelmien, markkinoiden edistämisen sekä erilaisten tuottajaorganisaatioiden kautta. Lisäksi eläinten hyvinvointikorvauksilla halutaan parantaa maatalojen taloudellista suorituskykyä ja helpottaa maatalojen nykyaikaistumista. Korvausten tavoitteena on myös ehkäistä erilaisia maataloihin kohdistuvia riskejä ja tukea niiden hallintaa.

Eläinten hyvinvointikorvauksilla halutaan myös tukea luonnon monimuotoisuutta ja parantaa ympäristöasioiden hallintaa sekä ympäristönsuojelun tasoa. Käytännössä tämä tarkoittaa vaikuttamista Euroopan Unionin yhteisiin ympäristö- ja ilmastotavoitteisiin. Eläintuotannon aiheuttamiin päästöihin voidaan vaikuttaa esimerkiksi ruokinnan suunnittelun avulla. Korvausten tavoitteena on myös edistää maisemanhoitoa ja tukea niiden säilyttämistä. Eläinten laiduntamisella voidaan tukea näitä tavoitteita sekä lisäksi edistää eläinten hyvinvointia. (Manner-Suomen kehittämissuunnitelma 2014–2020, 513–514.)

Opinnäytetyön tavoitteena on tutkia eläinten hyvinvointitukijärjestelmän muutoksia uudeksi hyvinvointikorvausjärjestelmäksi. Opinnäytetyössä tutkitaan eläinten hyvinvointituen ehtojen noudattamisen vaikutuksia nautojen hyvinvointiin sekä nautatilojen taloudelliseen tulokseen. Opinnäytetyön tutkimuskysymyksinä ovat:

- Kuinka eläinten hyvinvointituen ehdot vastaavat nautojen todellista hyvinvointia?

- Kuinka eläinten hyvinvointitukeen sitoutumalla ja tuen ehtoja noudattamalla voidaan parantaa nautatilan taloudellista tulosta ja saavuttaa kustannussäästöjä?

2 ELÄINTEN HYVINVOINTITUEN EHDOT OHJELMAKAUDELLA 2007–2013

2.1 Yleiset ehdot

Hyvinvointitukeen sitoutuminen edellyttää täydentävien ehtojen noudattamista. Tuen lähtötasona ovat lisäksi eläinsuojelulaki sekä eläinsuojeluasetus, joita tukeen sitoutuvan on noudatettava. Hyvinvointituen ehdot kuitenkin ylittävät lainsäädännön vaatimukset.

Eläinten hyvinvointituen sitoumus tehdään viideksi vuodeksi kerrallaan. Tukeen sitoutuvan on noudatettava kaikille pakollisia tuen perusehtoja. Lisäksi voi valita yhden tai useamman lisäehdon. Perusehtoja on noudatettava kaikilla kyseisen eläinlajin eläimillä. Ehtoihin sitoutuvalla on oltava tätä eläinlajia sitoumuskauden aikana hallinnassaan vähintään 10 eläinyksikköä. Lisäehtoon voi sitoutua, jos lisäehto koskee vähintään 10 % kyseisen eläinlajin koko eläinyksikkömäärästä.

Tukea saadakseen naudat on ilmoitettava nautarekisteriin, josta hallinto saa eläinmäärät tuen maksua varten. Tuki maksetaan vuoden aikana hallinnassa olevan eläinyksikkömäärän keskiarvosta. Alin maksettava tukisumma on 100 euroa. (Sitoumusehdot 2012, 3-6.)

2.2 Perusehdot

Perusehdot koostuvat kirjallisesta terveydenhuoltosopimuksesta, vuosittaisesta terveydenhuoltokäynnistä, terveydenhuoltosuunnitelmasta, varautumissuunnitelmasta sekä tautisuojaukseen, ruokintaan ja hoitoon liittyvistä asioista. Perusehtojen tukitaso on naudoilla 50 €/eläinyksikkö. (Manner-Suomen kehittämisohjelma 2007–2013, 178.)

Kirjallinen terveydenhuoltosopimus on laadittava ensimmäistä kertaa tukeen sitouduttaessa. Terveydenhuoltosopimus sisältää tiedot siitä, kuinka usein eläinlääkäri käy tilalla, mitä käynneillä tehdään sekä tiedot eläinten terveyttä

koskevien tietojen käytöstä ja luovutuksesta. Terveystarkastus tulee tehdä nautatiloilla vähintään kerran sitomusvuodessa. Käynnin pohjalta eläinlääkäri laatii vuosittain terveydenhuoltosuunnitelman. Siitä tulee käydä ilmi tarvittavat korjaus- ja kehittämistoimenpiteet. Eläinlääkäri seuraa suunnitelman toteutumista. (Manner-Suomen kehittämisohjelma 2007–2013, 178.) Tuen maksun ehtona on, että kaikki edellä mainitut terveydenhuoltoasiakirjat toimitetaan kunnan maaseutuviranomaiselle (Sitomusehdot 2012, 3).

Kirjallisen varautumissuunnitelman tulee sisältää palontorjunta- ja pelastussuunnitelma sekä suunnitelma varautumisesta erityistilanteisiin, kuten sähkö- tai vesikatkoksiin. Mikäli rakennuksessa on käytössä koneellisia järjestelmiä, suunnitelman tulee sisältää kuvaus siitä, miten toiminta häiriön aikana järjestetään. Tilalla on oltava varajärjestelmä, jolla esimerkiksi ilmanvaihto, juotto, ruokinta, lannanpoisto ja lypsy saadaan järjestettyä, mikäli laitteisto ei toimi. Sähkökatkosten varalle on oltava sähköntuotannon varajärjestelmä. (Manner-Suomen kehittämisohjelma 2007–2013, 178.)

Tilalla ei saa esiintyä salmonella- tai BVD-tartuntoja. Jos tilalta myydään eläviä eläimiä, ei siellä saa esiintyä myöskään pälvisilsatartuntoja. Mikäli tilalla todetaan jokin näistä taudeista, sen torjuminen on aloitettava välittömästi. Hyvällä ruokinta- ja rehuhygienialla sekä eläinten puhtaudella ja kuivituksella torjutaan ulosteperäisiä taudinaiheuttajia. Terveystarkastuksilla tarkastetaan näiden toimenpiteiden toteutuminen. (Sitomusehdot 2012, 8.)

Tilalla on tehtävä tuotosseurantaa. Ruokinnassa tulee noudattaa laskelmiin perustuvaa ruokintasuunnitelmaa, joka huomioi eläinten kasvu- ja tuotantovaiheen. Eläimillä on oltava jatkuvasti saatavilla hyvälaatuista vettä. Lisäksi niillä on oltava karkearehua riittävästi saatavilla ikä- ja tuotosvaiheensa mukaisesti. (Manner-Suomen kehittämisohjelma 2007–2013, 178.)

Eläintä ei saa pitää yksinään ilman perusteltua ja hyväksyttävää syytä. Tällainen syy voi olla esimerkiksi eläimen sairaus, vahingoittuminen tai aggressiivinen käytös. Lihantuotantoon kasvatettavia eläimiä ei saa pitää kytkettynä ilman perusteltua ja hyväksyttävää, tilapäistä syytä. (Sitomusehdot 2012, 9.)

Kansallisessa lainsäädännössä hyvinvointituen perusehtojen mukaisia vaatimuksia on vähän. Ruokinnasta on säädetty, että eläimen täytyy saada tarpeeksi sille sopivaa ravintoa sekä juomaa (L 4.4.1996/247, 2 luku, 3 §). Eläinsuojeluasetuksessa (A 7.6.1996/396, 3 luku, 9 §) on säädetty lisäksi, että ruokinnassa täytyy huomioida jokaisen eläimen tarpeet. Rehun on oltava myös ravintoainekoostumukseltaan eläimelle sopivaa (VNa 10.6.2010/592, 13 §).

Eläimen yksinään pitämistä tai lihantuotantoon kasvatettavien eläinten kiinnipitämistä ei kielletä kansallisessa lainsäädännössä. Kytkemistapa ei kuitenkaan saa vahingoittaa eläintä ja sen on turvattava eläimen tarpeellinen liikkumisvapaus (A 7.6.1996/396, 5 luku, 15 §). Naudan on pystyttävä menemään makuulle, nousemaan makuulta, syömään, juomaan ja hoitamaan kehoaan (VNa 10.6.2010/592, 12 §).

Kansallisessa lainsäädännössä ei vaadita varautumissuunnitelmia. Koneellisessa ilmanvaihtojärjestelmässä on kuitenkin oltava hälytysjärjestelmä toimintahäiriöiden varalle, ja ilmanvaihto on järjestettävä myös toimintahäiriöiden aikana. (VNa 10.6.2010/592, 5 §.)

2.3 Lisäehdot

2.3.1 Vasikoiden pito-olosuhteiden parantaminen

Tila voi valita vasikoiden pito-olosuhteiden parantamisen lisäehdon joko pinta-alavaatimuksilla tai ilman niitä. Lisäehdon mukaan ternivasikkaa saa pitää yksittäiskarsinassa enintään kolmen viikon ajan. Tämän jälkeen vasikoita on pidettävä ryhmäkarsinoissa. Vasikan voi erottaa ryhmästä ainoastaan eläinlääketieteellisistä tai häiriökäyttäytymiseen liittyvistä syistä. Vasikka tulee kuitenkin laittaa takaisin muun ryhmän joukkoon välittömästi ryhmästä erottamisen syyn poistuttua. Huomattavan eri-ikäisiä tai eriarvoisia eläimiä ei saa pitää samassa ryhmäkarsinassa. (Sitomusehdot 2012, 12.)

Tiloilla, jossa harjoitetaan lihanautojen väli- ja loppukasvatusta, vasikat tulee kasvatuttaa omalla ilmanvaihdoilla olevassa kertatäyhteisessä osastossa vähintään kah-

den kuukauden ikäisiksi. Juottovasikan tulee saada maito tai juomarehu tutista imemällä. Vaihtoehtona voi olla myös imetys imettäjälehmää käyttämällä. Nupoutuksen saa tehdä ainoastaan eläinlääkäri asianmukaista kivunlievitystä käyttäen. (Sitomusehdot 2012, 12.)

Pinta-alavaatimuksellisessa lisäehdossa 0-3 kuukauden ikäisillä vasikoilla on oltava tilaa vähintään 1,8 m²/eläin ja 3-6 kuukauden ikäisillä vasikoilla vähintään 2,25 m²/eläin. Tästä pinta-alasta vähintään puolet tulee olla kokonaan kiinteäpohjaista, hyvin kuivitettua, puhdasta, pitävää ja pehmeää makuu-aluetta. Makuualue tulee tarvittaessa olla lämmitettävissä. Lisäehdoissa ilman pinta-alavaatimuksia vasikoilla tulee olla samanlainen makuualue kuin pinta-alavaatimuksellisessa. (Sitomusehdot 2012, 12–13.)

Eläinten pitopaikasta säädetään, että sen on oltava tarpeeksi tilava, suojaava, valoisa, puhdas, turvallinen sekä eläimen tarpeet huomioiva (L 4.4.1996/247, 2 luku, 4 §). Sen on suojattava liialta kylmyydeltä, lämmöltä ja kosteudelta (A 7.6.1996/396, 1 luku, 1 §). Riittävästä ilmanvaihdosta tulee huolehtia (A 7.6.1996/396, 1 luku, 2 §). Eläinsuojeluasetuksen mukaan jokaisella eläimellä on oltava makuupaikka, mutta sen kuivittamista ei vaadita. Alle kaksiviikkoisen vasikan makuupaikan tulee kuitenkin olla kuivitettu. (A 7.6.1996/396, 1 luku, 3 §.) Yli kahdeksan viikon ikäisen vasikan pitäminen yksittäiskarsinassa ilman erityistä syytä on kielletty (VNa 10.6.2010/592, 7 §).

Kansallinen lainsäädäntö asettaa vähimmäisvaatimukset ryhmäkarsinoiden pinta-alalle vasikkaa kohden. Vaatimuksen nousevat vasikan painon mukaan. Alle 150-kiloiselle vasikalle on oltava tilaa vähintään 1,5 m², 150–220-kiloiselle vähintään 1,7 m² ja yli 220-kiloiselle vähintään 1,8 m². Ilman pinta-alavaatimuksia olevan lisäehdon on vastattava vähintään kansallista lainsäädäntöä. (VNa 10.6.2010/592, 7 §.)

Hyvinvointituen ehdoissa nupoutuksen saa suorittaa ainoastaan eläinlääkäri. Kansallisen lainsäädännön mukaan toimenpiteen saa tehdä myös muu siihen pätevä henkilö (A 7.6.1996/396, 6 luku, 23 §). Nupoutus on sallittua tehdä alle neljän viikon ikäiselle vasikalle (VNa 10.6.2010/592, 16 §).

2.3.2 Kytettyjen nautojen pito-olosuhteiden parantaminen

Kytettyillä lypsylehmillä ja hiehoilla on oltava kuivitettu ja pehmeä makuualue. Kytettymallin on oltava sellainen, ettei se rajoita lajityypillisiä syönti-, kehonhoito- ja makuulle meno- / makuulta nousuliikkeitä. Länkikytkettä tai muuta vastaavaa pituus- tai sivuttaissuunnassa liikkeitä rajoittavaa kytkettä ei saa käyttää. (Manner-Suomen kehittämisohjelma 2007–2013, 180.)

Kansallisen eläinsuojeluasetuksen mukaan eläimen on pystyttävä seisomaan ja lepäämään sille luonnollisessa asennossa, nousemaan ylös luonnollisella tavalla sekä liikkumaan (A 7.6.1996/396, 1 luku, 1 §). Naudan seisomis- ja makuualueen on oltava tasainen ja parren etupuoliskon kiinteäpohjainen (VNa 10.6.2010/592, 8 §). Parsien kuivitusta kansallinen lainsäädäntö ei edellytä. Kytkemisväline ei saa vahingoittaa eläintä ja sen on annettava tarpeellinen liikkumisvapaus (A 7.6.1996/396, 5 luku, 15 §). Tämä tarkoittaa sitä, että nauta pystyy menemään makuulle, nousemaan makuulta, syömään, juomaan ja hoitamaan kehoaan (VNa 10.6.2010/592, 12 §).

2.3.3 Vähintään 6 kuukauden ikäisten nautojen pito-olosuhteiden parantaminen

Kaikilla tilan yli kuuden kuukauden ikäisillä nautoilla on oltava kiinteäpohjainen, kuivitettu ja pehmeä makuualue. Eri sukupuolta olevia nautoja ei siitossoneja ja härkiä lukuun ottamatta saa pitää samassa karsinassa. Huomattavan eriarvoisten eläinten pitäminen samassa karsinassa on kielletty. (Manner-Suomen kehittämisohjelma 2007–2013, 181.)

Kaikilla eläimillä tulee olla niille sopiva makuupaikka (A 7.6.1996/396, 1 luku, 3 §). Nestemäisten eritteiden tulee poistua rako- tai ritilälattian kautta tai imeytyä kuivikkeisiin. Nautojen makuualue on tarpeen vaatiessa kuivitettava. (VNa 10.6.2010/592, 4 §.)

2.3.4 Nautojen jaloittelu ja laidunnus

Nautojen jaloittelu ja laidunnus –lisäehdoista viljelijä voi valita vain yhden seuraavista: nautojen laidunnus kasvukaudella ja jaloittelu kasvukauden ulkopuolella, nautojen laidunnus kasvukaudella tai nautojen pitkäaikaisempi laidunnus kasvukaudella. Laidunnuksesta ja jaloittelusta on pidettävä kirjaa. (Sitomusehdot 2012, 13.)

Nautojen laidunnus kasvukaudella ja jaloittelu kasvukauden ulkopuolella –lisäehdossa kaikkia tilan vähintään 6 kuukauden ikäisiä nautoja on pidettävä laitumella vähintään 60 päivänä 1.5.–30.9. välisenä aikana. Lihanautojen ja kytkettyinä pidettävien lypsylehmien sekä lypsylehmiksi kasvatettavien hiehojen on päästävä jaloittelemaan vähintään kahdesti viikossa myös talvella sään salliessa. Sonnien laidunnuksen voi korvata jaloittelutarhalla. (Manner-Suomen kehittämisohjelma 2007–2013, 181.)

Nautojen laidunnus kasvukaudella –lisäehdossa kaikkia tilan vähintään kuuden kuukauden ikäisiä nautoja on pidettävä laitumella vähintään 75 päivänä laidunkaudella 1.5.–30.9. välisenä aikana. Nautojen pitkäaikaisempi laidunnus kasvukaudella –lisäehdossa kaikkia tilan yli kuuden kuukauden ikäisiä nautoja on laidunnettava laidunkaudella vähintään 90 päivänä. Lisäehdot eivät koske sonneja. (Sitomusehdot 2012, 13.)

Kansallisessa lainsäädännössä määrätään, että kytkettyinä pidettävien lypsylehmien sekä maidontuotantoon kasvatettavien hiehojen on päästävä kesällä laiduntamaan tai jaloittelemaan vähintään 60 päivänä. Aikaväli laidunnukselle tai jaloittelulle on 1.5.–30.9. Laidunnusvaatimuksesta voi hakea vapautusta aluehallintovirastosta, jos vaatimusta on esimerkiksi tilan sijainnin vuoksi hankala toteuttaa tai järjestäminen olisi muuten kohtuuttoman vaikeaa. (VNa 10.6.2010/592, 17 §.)

2.3.5 Nautojen sairas- hoito- ja poikimakarsinat

Lisäehdon mukaan sairastuneelle, vahingoittuneelle tai muuten hoidettavalle naudalle tulee tilalla olla erillinen karsina tai muu vastaava tila. Poikivalle naudalle on oltava poikimiskarsina, jonne eläin voidaan poikimisen lähestyessä siirtää ja jossa sitä voidaan valvoa.

Poikimiskarsinapaikkoja on oltava lypsy- ja emolehmille karjan vuotuisten poikimisten mukaisesti vähintään 5-9 % lehmämäärästä. Sairas-, hoito- tai poikimakarsinan koko on oltava vähintään 12 m². Lihanaudoille sairas- ja hoitokarsinatilaa tulee olla vähintään 2 % koko karjan määrästä. Karsinan koko on oltava vähintään 10m².

Sairas-, hoito- ja poikimakarsinan makuualustan on oltava kokonaan vedoton, kiinteäpohjainen, hyvin kuivitettu ja pehmeä. Karsina on oltava lämmitettävissä ja siitä on oltava näköyhteys muihin nautoihin. Eläin on pystyttävä kiinnittämään nopeasti ja sitä on pystyttävä käsittelemään helposti ja turvallisesti. (Manner-Suomen kehittämisohjelma 2007–2013, 182.)

Eläinsuojeluasetuksen määräyksen mukaan sairas tai vahingoittunut eläin tulee tarvittaessa sijoittaa sille sopivaan, erilliseen tilaan muista eläimistä. Varsinaisia sairaskarsinoita ei kuitenkaan edellytetä. Myöskään poikimakarsinoita ei kansallisessa lainsäädännössä vaadita. (A 7.6.1996/396, 3 luku, 11 §.) Kytettyinä pidettävien lehmien ja hiehojen lantakouru tulee kattaa ennen poikimista (VNa 10.6.2010/592, 14 §).

2.4 Valvonta

Eläinten hyvinvointituen valvonnassa tarkastetaan korvamerkkit kaikilta tilan nautoilta. Lisäksi tarkastetaan eläinrekisterin ja eläinluettelon tietojen oikeellisuus ja ajantasaisuus. Eläinrekisteriin on tehtävä ilmoitukset eläinten syntymistä, kuolemista, ostoista ja myynneistä viimeistään seitsemän päivän sisällä tapahtumasta. Myöhästyneistä ilmoituksista voi aiheutua sanktioita. Mikäli eläin on rekisteröity väärin tai rekisteröinnissä on puutteita, se hylätään valvonnassa. Eläinluettelon

merkinnät tulee tehdä kolmen päivän sisällä tapahtumasta. Virheet ja puutteet voidaan hyväksyä valvonnassa ensimmäisellä tarkastuskerralla. Mikäli seuraavassa valvonnassa virheitä kuitenkin esiintyy edelleen, virheellisesti merkityt eläimet hylätään. Jos eläimiä hylätään tarkastuksessa, siitä aiheutuu seuraamusprosentin mukainen sanktio. Seuraamusprosentti lasketaan jakamalla tukivuoden hylättyjen eläinten määrä tukivuoden hyväksytyjen eläinten määrällä ja kertomalla jakojäännös sadalla. (Opas valvonnasta 2011, 19–22.)

Eläinten hyvinvointituen valvonnassa tarkastetaan hyvinvointituen perus- ja lisäehtojen noudattamiseen liittyvät asiat. Perustasona ovat täydentävien ehtojen vaatimukset sekä kansallinen lainsäädäntö. Mikäli valvonnassa havaitaan puutteita ehtojen noudattamisessa, voidaan lievästä rikkomuksesta antaa varoitus. Vakavammista tai toistuvista puutteista aiheutuu seuraamus ja tuen vähennys. Perusehdon laiminlyönnistä aiheutuva seuraamusprosentti on rikkomuksesta riippuen 5-100 %. Lisäehdon noudattamatta jättämisestä aiheutuu 5 % leikkaus perusehdon tukeen. Lisäksi kyseisen lisäehdon tukea ei makseta. Mikäli perus- ja lisäehtojen puutteista aiheutuvien sanktioiden määrä perusehdon tukeen on yli 50 %, ei eläinten hyvinvointitukea makseta tilalle lainkaan. (Eläinten hyvinvointituen valvontaohje 2014, 26–66.)

3 ELÄINTEN HYVINVOINTIKORVAUKSEN EHDOT OHJELMAKAUDELLA 2014–2020

3.1 Yleiset ehdot

Eläinten hyvinvointituki muuttuu ohjelmakaudella 2014–2020 eläinten hyvinvointikorvaukseksi. Hyvinvointikorvauksen sitoumus on yksivuotinen. Sitä voidaan kuitenkin jatkaa vuosittain. Tilan valitsemien toimenpiteiden määrää ei ole rajoitettu. Joissain tapauksissa toimenpiteiden valintaa on kuitenkin rajoitettu päällekkäisen tuenmaksun estämiseksi. Tuen hakijalla on oltava sitoumusvuoden ajan hallinnassa vähintään 15 eläinyksikköä. Tukeen sitoutuminen ei enää edellytä vähimmäispeltoalan hallintaa. (Eläinten hyvinvointikorvaukset – entistä enemmän mahdollisuuksia tuotantoeläinten hyvinvoinnin edistämiseen.)

3.2 Toimenpiteet

3.2.1 Nautojen ruokinta ja hoito

Ruokinnan tulee perustua ruokintasuunnitelmaan, joka huomioi eläinten kasvunopeuden, tuotostason ja tuotantovaiheen (Manner-Suomen kehittämisohjelma 2014–2020, 514–516). Kirjallisen suunnitelman tulee perustua laskelmiin sekä karkearehun rehuanalyysiin. Lypsylehmillä ruokinnassa tulee huomioida eläimen maitotuotos eli tilalla on tehtävä tuotosseurantaa. Lihanaudoilla on oltava eläinryhmäkohtainen, tuotantovaiheen huomioiva ruokintasuunnitelma. Tavoite on, että naudat ruokinta vastaa sen tuotantovaiheen tarpeita eli ravintoainetarvetta sekä päiväkasvua. Yli kuukauden ikäiset vasikat tulee huomioida nautojen ruokintasuunnitelmassa erikseen. (Eläinten hyvinvointikorvauksen sitomusehdot 2015–2016.) Kaikilla eläimillä tulee olla jatkuvasti saatavilla hyvälaatuista vettä. Lisäksi on oltava tarjolla riittävästi karkearehua. (Manner-Suomen kehittämisohjelma 2014–2020, 514–516.)

Eläintä ei saa pitkää yksinään ilman perusteltua ja hyväksyttävää syytä. Tällainen syy voi olla esimerkiksi eläimen sairaus, vahingoittuminen tai aggressiivinen käytös. Eri sukupuolta olevia eläimiä (yli 8 kk) ei saa pitää samassa karsinassa, tarhassa tai laitumella, lukuun ottamatta siitossomia tai härkää. Lihantuotantoon kasvatettavia eläimiä ei saa pitää kytkettynä ilman perusteltua ja hyväksyttävää, tilapäistä syytä. (Manner-Suomen kehittämissuunnitelma 2014–2020, 514–516.) Tällainen voi olla esimerkiksi siemennys sekä eläinlääkärin tai sorkkahoitajan käynti (Eläinten hyvinvointikorvauksen sitoumusehdot 2015–2016).

Tilalla on oltava kirjallinen suunnitelma toimintahäiriöiden varalle. Sen tulee sisältää selostus toimenpiteistä esimerkiksi sähkö- tai vesikatkon sattuessa. Mikäli käytössä on koneellisia järjestelmiä, tulee suunnitelman sisältää myös toimenpiteet laitteiston toimintahäiriöiden sattuessa. Sähkökatkosten varalle on oltava sähköntuotannon varajärjestelmä. (Manner-Suomen kehittämissuunnitelma 2014–2020, 514–516.) Varajärjestelmän avulla saadaan eläinten hyvinvoinnin kannalta välttämättömät asiat kuten juotto, lypsy, ilmanvaihto, ruokinta ja lannanpoisto toimimaan sähkökatkosten aikana. Kylmäpihatoissa tulee olla lämmitettävä varajärjestelmän sisältävä juomalaitteisto. (Eläinten hyvinvointikorvauksen sitoumusehdot 2015–2016.)

Toimenpiteestä maksettava korvaus on 11 €/ey. Korvauksen perusteena ovat suunnitelmien sekä rehuanalyysien tekemisestä aiheutuvat kustannukset. (Eläinten hyvinvointikorvauksen sitoumusehdot 2015–2016.)

3.2.2 Vasikoiden pito-olosuhteiden parantaminen

Tila voi valita vasikoiden pito-olosuhteiden parantamisen joko pinta-alavaatimuksilla tai ilman niitä. Lisäksi emolehmätiloille on valittavana oma alakohtansa. Ehtoja on noudatettava kaikilla alle kuuden kuukauden ikäisillä vasikoilla. (Manner-Suomen kehittämissuunnitelma 2014–2020, 520-522.)

Kaikkia yli kuukauden ikäisiä vasikoita on pidettävä ryhmäkarsinoissa, jollei ryhmästä erottamiseen ole erityistä hyväksyttävää syytä. Ryhmästä erotetuilla vasikoilla tulee olla näköyhteys muihin eläimiin. (Manner-Suomen kehittämissuunnitelma

2014–2020, 520-522.) Ryhmästä erottamisen syyn poistuttua vasikka tulee sijoittaa takaisin ryhmäkarsinaan (Eläinten hyvinvointikorvauksen sitomusehdot 2015–2016). Samassa ryhmäkarsinassa ei saa pitää huomattavan eriarvoisia eläimiä. Vasikoiden makuualue tulee olla kiinteäpohjainen, hyvin kuivitettu ja pehmeä. Emolehmätilalla emoa ja vasikkaa kohden oltava pinta-alaa yhteensä vähintään 10 m². Makuuparsipihatoissa vasikoilla on oltava makuupaikkoja niin paljon, etteivät ne joudu makaamaan lantakäytävällä tai emojen parsissa.

Emolehmävasikoita lukuun ottamatta juottovasikan tulee saada maito tai juomarehu tutista imemällä. Yli viikon ikäisellä vasikalla on oltava karkearehua jatkuvasti saatavilla. Mahdollisen nupoutuksen saa tehdä ainoastaan käyttämällä eläinlääkärin antamaa asianmukaista rauhoitusta, puudutusta ja kivunlievitystä. (Manner-Suomen kehittämissuunnitelma 2014–2020, 520-522.)

Toimenpiteestä maksettava korvaus ilman pinta-alavaatimusta on 292 €/ey, ja pinta-alavaatimuksella 439 €/ey. Emolehmätilojen korvaus on 234 €/ey. Korvauksen perusteena ovat kuivikekustannukset, lisääntynyt työn määrä, eläinmäärän vähentämisestä aiheutuvat tulonmenetykset sekä nupoutuksesta aiheutuvat eläinlääkärikulut. (Eläinten hyvinvointikorvauksen sitomusehdot 2015–2016.)

Kansallista eläinsuojelulakia uudistetaan parhaillaan ja yksi muutoskohteista tulee todennäköisesti olemaan pikkivasikoiden nupoutukseen liittyvät asiat. Tuotantoeläinten hyvinvoinnin neuvottelukunta suosittelee nupoutusta eläinlääkärin suorittamana puudutettuna anestesiassa sekä lisäksi kipulääkkeen käyttöä. Säädökset nupoutuksesta tulevat uudistetussa eläinsuojelulaissa todennäköisesti olemaan tämänsuuntaiset. (Suojala 2014.) Tämä tarkoittaisi, että hyvinvointituen vaatimukset eivät vasikoiden nupoutuksen suhteen tulisi eroamaan kansallisesta lainsäädännöstä tulevalla ohjelmakaudella.

3.2.3 Nautojen pito-olosuhteiden parantaminen

Nautojen pito-olosuhteiden parantamisesta tila voi valita joko alakohdan vähintään kuuden kuukauden ikäisten nautojen pito-olosuhteiden parantaminen tai vähintään 12 kuukauden ikäisten lihantuotantoon kasvatettavien urospuolisten nautojen pito-

olosuhteiden parantaminen. Toimenpidettä ei voi valita, jos tilalla kasvatetaan nautoja ulkona vuoden ympäri. (Eläinten hyvinvointikorvauksen sitoumusehdot 2015–2016.)

Nautojen makuualueen tulee olla kiinteäpohjainen, hyvin kuivitettu ja pehmeä. Rakolattiakarsinoissa makuualueilla on käytettävä rakolattiapehmikkeitä tai kumitettuja palkkeja. Ryhmäkarsinassa pinta-alavaatimus nautaa kohti on lämminkasvattamossa vähintään 4,5 m² ja kylmäkasvattamossa vähintään 6,5 m². (Manner-Suomen kehittämisohjelma 2014–2020, 527.) Yli kuuden kuukauden ikäistä lihanautaa tai yli 12 kuukauden ikäistä urospuolista nautaa ei saa kytkeä parteen ilman tilapäistä, perusteltua ja hyväksyttävää syytä (Eläinten hyvinvointikorvauksen sitoumusehdot 2015–2016).

Vähintään kuuden kuukauden ikäisten nautojen ehdossa toimenpiteen korvaus on 43 €/ey ja vähintään 12 kuukauden ikäisten nautojen ehdossa 126 €/ey. Korvauksen perusteena ovat kuivikekustannukset, lisääntynyt työn määrä, eläinmäärän vähentämisestä aiheutuvat tulonmenetykset sekä lattiamateriaalien käytöstä aiheutuvat kustannukset. (Eläinten hyvinvointikorvauksen sitoumusehdot 2015–2016.)

3.2.4 Nautojen laidunnus ja jaloittelu

Nautojen laidunnus ja jaloittelu –lisäehdosta tila voi valita toisen kahdesta alakohdasta. Alakohdat ovat nautojen laidunnus laidunkaudella ja jaloittelu laidunkauden ulkopuolella sekä nautojen pitkäaikaisempi laidunnus laidunkaudella. Laiduntamisesta ja jaloittelusta tulee pitää kirjaa. (Manner-Suomen kehittämisohjelma 2014–2020, 533–538.) Kirjanpidosta on käytävä ilmi, milloin kukin eläinryhmä on ulkoillut. Olosuhteiden jaloittelutarhassa ja laitumella tulee olla sellaiset, että eläimet menevät ulkoilemaan. (Eläinten hyvinvointikorvauksen sitoumusehdot 2015–2016.)

Laidunnus laidunkaudella ja jaloittelu laidunkauden ulkopuolella –ehto tulee noudattaa kaikilla yli kuuden kuukauden ikäisillä naudoilla. Nautojen tulee päästä laitumelle vähintään 60 päivänä 1.5.–30.9. välisenä aikana. Sonniin laidunnuksen

saa korvata jaloittelutarhalla. (Manner-Suomen kehittämisohjelma 2014–2020, 533–538.) Nautojen tulee päästä ulos jaloittelemaan sään salliessa myös laidunkauden ulkopuolella vähintään kaksi kertaa viikossa (Eläinten hyvinvointikorvauksen sitomusehdot 2015–2016). Pitkäaikaisempi laidunnus laidunkaudella –ehtoa tulee noudattaa kaikilla yli kuuden kuukauden ikäisillä nautoilla. Sonneilla ehtoa ei tarvitse noudattaa. Nautojen on päästävä laitumelle vähintään 90 päivänä 1.5.–30.9. välisenä aikana. (Manner-Suomen kehittämisohjelma 2014–2020, 533–538.)

Laidunnus ja jaloittelu –toimenpiteestä maksettava korvaus on 46 €/ey ja nautojen pitkäaikaisempi laidunnus –toimenpiteestä maksettava korvaus 24 €/ey (Manner-Suomen kehittämisohjelma 2014–2020, 533–538). Korvauksen perusteena on laiduntamisen ja jaloittelun järjestämiseen liittyvä lisätyön määrä (Eläinten hyvinvointikorvauksen sitomusehdot 2015–2016).

3.2.5 Sairas- hoito- ja poikimakarsinat

Sairas- hoito- ja poikimakarsinat ehdossa on valittavana kaksi erilaista alakohtaa. Alakohdista voi valita joko vain toisen tai molemmat. Lypsylehmien ja emolehmien sairas- hoito- ja poikimakarsinat –ehdossa tilalla on oltava vähintään yksi karsina jokaista alkavaa 20 lehmää kohti. Pinta-alan on oltava vähintään 11 m²/eläin. Muiden nautojen sairas- hoito- ja poikimakarsinat –ehdossa on oltava vähintään yksi karsina jokaista alkavaa 50 nautaa kohti. Pinta-alan on oltava eläimen iästä riippuen vähintään 6-10 m²/eläin.

Sairas- hoito- ja poikimakarsinoissa on oltava kiinteäpohjainen, hyvin kuivitettu ja pehmeä makuualusta. Rakolattiakarsinoissa makuualueilla on oltava lattiaa pehmentäviä rakenteita. Karsinoista on oltava näköyhteys muihin nautoihin. Tarvittaessa karsinoissa on oltava käytettävissä lämmitysmahdollisuus. (Manner-Suomen kehittämisohjelma 2014–2020, 539-544.)

Lypsy- ja emolehmien toimenpiteestä maksettava korvaus on 15 €/ey ja muiden nautojen toimenpiteestä maksettava korvaus 15 €/ey. Korvauksen perusteena ovat kuivikekustannukset, lisätyön määrä sekä eläinmäärän vähentämisestä

aiheutuvat tulonmenetykset. (Eläinten hyvinvointikorvauksen sitomusehdot 2015–2016.)

4 NAUTOJEN LUONTAISET KÄYTTÄYTYMISTARPEET JA NIIDEN SOVITTAMINEN TUOTANTO-OLOSUHTEISIIN

4.1 Laumakäyttäytyminen

Naudat ovat laumaeläimiä, ja niillä on tarve toteuttaa luontaista laumakäyttäytymistään. Luontaisesti naudat syövät, märehäivävät ja lepäävät yhtäaikaan lajitoveriensä kanssa. (Castren 1997, 85.) Lauman tehtävänä on antaa turvaa ja suojata erilaisilta uhkilta (Castren 1997, 64). Nauta on luonnossa saaliseläin, ja se hyötyy laumaelämästä. Lauma havaitsee pedot ja muut uhkat paremmin kuin yksinäinen nauta. Saaliseläimen historiasta kertovat myös nautojen aistit. Naudat näkevät hyvin kauas, mutta niiden näköaisti lähelle on heikompi. Ne myös kuulevat hyvin korkeita ääniä. (Hänninen & Raussi 2005, 48–49.) Yksin joutuminen saa usein naudoissa aikaan voimakkaan stressireaktion ja pelkotilan. Laumakäyttäytyminen kuitenkin vaihtelee eri eläinryhmien välillä. Vaihtelua aiheuttavat muun muassa eläinten ikä, sukupuoli, vuodenaika ja lisääntymisvaihe. (Castren 1997, 64.)

Laumassa elävillä naudoilla on oma arvojärjestyksensä. Tällä vältetään ylimääräistä aggressiivisuutta ja taistelua. Arvojärjestyksen toimimiseksi lauman eläinten on tunnettava toisensa. Arvojärjestyksen muodostumiseen vaikuttavat sukupuoli, ikä, paino, korkeus, sarvellisuus, rotu, ryhmässäoloaika, tuotostaso, persoonallisuus ja kokemukset. Urospuoliset naudat ovat usein dominoivampia kuin naaraspuoliset, ja vanhemmat naudat dominoivampia kuin nuoret. Jokaisella eläinryhmällä on lisäksi vielä oma arvojärjestyksensä. Nautojen hormonaaliset muutokset vaikuttavat usein tilapäisesti lauman arvojärjestykseen. (Castren 1997, 65.) Arvojärjestyksessä alimmaksi sijoittuvat nuoret, pienikokoiset ja vasta karjaan tulleet eläimet (Castren 1997, 87).

Nautojen lauma koostuu yleensä lehmistä ja niiden naaraspuolisista jälkeläisistä sekä molempaa sukupuolta olevista alle kaksivuotiaista eläimistä. Aikuiset sonnit elävät omassa ryhmässään ja tulevat lehmälaumaan vain kiima-aikana. (Myllys 1999, 11–12.) Laumassa elävät naudat käyttävät erilaisia väistö- ja uhkauseleitä. Kun arvojärjestys on selvä, näiden eleiden avulla naudat voivat ratkaista keskinäiset ongelmatilanteet ilman fyysisiä kontakteja. Näin niiltä ei kulu turhaan

energiaa keskinäiseen välienselvittelyyn. Uhkaavan naudan tuntomerkkejä laumassa ovat jäykkä ruumis ja liikkeet, alas painuva niska ja tuijottava katse. Muita merkkejä ovat maan potkiminen sorkilla, pään ja sarvien maahan hierominen ja vaimea ammunen. Alistuvan naudan tuntomerkkejä laumassa puolestaan ovat pään painaminen hieman alaspäin ja työntäminen eteenpäin. (Castren 1997, 86.)

Nautojen laumakäyttäytymisen ja sen ilmenemismuotojen ymmärtäminen auttaa hoitajaa eläinten käsittelyssä ja hoidossa (Mälkiä 2000, 21). Huomioitavia asioita ovat esimerkiksi nautojen aistit. Naudat näkevät hyvin kauas, mutta havaitsevat lähellä olevia asioita huomattavasti huonommin. Lisäksi ne kuulevat hyvin korkeita ääniä. Nauta on saaliseläin, joten sillä on luontaista pelätä kovia ääniä sekä nopeita, arvaamattomia liikkeitä sen näkökentässä. Nämä asiat on hyvä ottaa huomioon tuotantorakennuksen eri tekijöiden suunnittelussa ja jokapäiväisissä toimissa. (Hänninen & Raussi 2005, 48.)

Eläinten käytettävissä oleva tila on yksi tärkeimmistä nautojen hyvinvointiin vaikuttavista tekijöistä (Tirkkonen 2000, 41). Pihatoiden kulkuväylien tulee olla sellaiset, että eläimillä on tilaa ohittaa toisensa ja väistää toisiaan ilman yhteenottoja. Ongelmia aiheuttavat etenkin kapeat käytävät, umpikujat ja nurkat. (Myllys 1999, 54.) Nautojen tulisi päästä kulkemaan pihatton eri osastojen läpi ilman umpikujia (Holmström 2002, 29). Liian suuri eläintiheys aiheuttaa naudoille stressiä. Stressi on elimistön sopeutumiskeino äkilliseen muutokseen ympäristössä. Lyhytaikainen stressi valmistaa eläintä esimerkiksi taistelemaan tai pakenemaan ja on normaali osa naudan luontaista käyttäytymistä. Pitkäkestoinen stressi sen sijaan heikentää eläinten vastustuskykyä ja alentaa tuotantoa. (Rinne & Rautala 2000, 29–30.) Ahtaus lisää myös eläinten välistä aggressiivisuutta (Tirkkonen 2000, 41). Ahtaista kulkuväylistä kärsivät eniten arvojärjestyksessä alimpana olevat eläimet (Myllys 1999, 54).

4.2 Laiduntamis- ja syöntikäyttäytyminen

Naudat ovat luonnossa laiduntavia laumaeläimiä. Näin laumakäyttäytyminen ja laidunkäyttäytyminen liittyvät olennaisesti toisiinsa. Naudat ovat aktiivisia päiväai-

kaan. Luonnossa laidunnukseen kuuluu merkittävä osa päivästä. Laidunnusjaksot voivat kestää kerrallaan useita tunteja. (Castren 1997, 88–89.) Koko lauma syö yleensä yhtä aikaa (Myllys 1999, 14). Laiduntaessaan naudat liikkuvat yhtenä rintamana. Ne voivat kulkea päivän aikana noin neljän kilometrin matkan. Naudoilla on laiduntaessa erityinen syöntiasento, toinen jalka edellä. (Castren 1997, 88–89.) Laiduntaessa naudat valikoivat huolellisesti syötäväksi sopivat kasvit ja niiden osat (Myllys 1999, 14).

Luontaisesti naudoilla on noin 15–20 syömisjaksoa vuorokaudessa. Varsinaiset syöntijaksot ovat lyhyitä. Märehtiminen sen sijaan vie useita tunteja päivästä. Pääasiassa naudat märehvät makuuasennossa. Märehtijät tarvitsevat ruokinnassa karkearehua, että niiden ruoansulatuskanava toimisi. Märehtiminen antaa ruoansulatuksellisen vaikutuksensa lisäksi naudolle ajankulua, mikä vähentää niiden häiriökäyttäytymistä.

Nauta juo laitumella vain muutamia kertoja päivässä (Castren 1997, 89–90). Sen veden tarve on kuitenkin suuri, noin 80–120 litraa vuorokaudessa. Nauta tarvitsee vettä normaaleihin elintoimintoihin kuten neste- ja suolatasapainon säätelyyn, ravinto- ja kuona-aineiden kuljetukseen sekä lämmönsäätelyyn. Lisäksi lehmä tarvitsee vettä tuottaakseen maitoa. (Myllys 1999, 14.) Nautojen juontihalukkuuteen vaikuttavia tekijöitä ovat veden lämpötila, laitumen kunto, lisärehujen määrä sekä lypsy. Myös vedenvirtauksella on tärkeä merkitys juontihalukkuudessa. (Castren 1997, 89–90.)

Ruokinta on yksi tärkeimmistä naudan hyvinvointiin vaikuttavista tekijöistä (Tirkkonen 2002, 8). Rehujen laatu, energiapitoisuus ja ravintoarvot ovat vaikuttavat merkittävästi ruokinnan onnistumiseen, eläinten terveyteen ja sitä kautta hyvään tuotokseen. (Tirkkonen 2000, 49).

Naudalle on luontaista samanaikaistaa syömisensä muun lauman kanssa (Hänninen & Raussi 2005, 50). Pihattonavetassa kaikkien nautojen on voitava ruokailla samanaikaisesti, ellei karkearehua ole jatkuvasti saatavilla (Tirkkonen 2002, 8). Mikäli ruokintapaikkoja on liian vähän, arvojärjestyksessä alempiarvoiset eläimet eivät välttämättä saa syödyksi niin paljon rehua kuin tarvitsisivat (Myllys 1999, 51). Mahdollisimman lajinmukainen ruokinta naudalle toteutetaan vapaalla

säilörehuruokinnalla, ottaen huomioon eläimen tuotos- ja kasvuvaihe, sekä ruokinnan karkearehuvallaisuudella. Väkirehut tulisi jakaa useassa erässä riittävän pieninä kerta-annoksina. (Myllys 1999, 29.) Pihatoissa, joissa on käytössä väkirehuautomaatit, on kiinnitettävä huomiota niiden määrään ja sijoitteluun. Jokaista alkavaa 20 lehmää kohti tulisi olla ainakin yksi automaatti. Automaatit tulee myös sijoittaa tarpeeksi kauas toisistaan, niin että niiden ympärillä eläimillä on tilaa väistää toisiaan eivätkä korkeampiavoiset lehmät estä heikompi pääsemästä automaatile. (Tirkkonen 2002, 8.) Karkearehu on tärkeä osa pötsin toimintaa. Karkearehun syönti on naudoille myös luontainen tapa käyttää aikaansa. (Tirkkonen 2000, 49.) Kun eläimillä on tarpeeksi tekemistä, häiriökäyttäytyminen kuten kielenpyöritys, vähenee (Hänninen & Raussi 2005, 50).

Navettaoloissa on kiinnitettävä huomiota nautojen lajityypilliseen syöntiasentoon, toinen jalka edellä. Parsinavetassa ruokintapöydän tulisi olla noin 10–15 cm parren tasoa korkeammalla. (Myllys 1999, 46.) Myös pihatossa on kiinnitettävä huomiota siihen, että ruokintapöydän pohja on oikealla korkeudella eläintilan tasosta niin, että nautojen syöntiasento on mahdollisimman luonnollinen (Holmström 2002, 30).

Parsinavetassa tulee olla juomakuppi vähintään jokaista lehmäparia kohden. Pihatossa yhtä juomakuppia tai isoa juoma-astiaa kohden tulisi olla enintään 10 aikuista nautaa. (Myllys 1999, 47–54.) Juoma-astiat tulee sijoittaa pihatossa tarpeeksi kauas toisistaan (Tirkkonen 2002, 10). Kilpailu on juomapaikoilla yleistä (Hänninen & Raussi 2005, 50). Kun juomapaikkojen ympärillä on tarpeeksi tilaa ja ne on sijoitettu oikein, myös arvoasteikossa alempana olevat eläimet saavat juoda riittävästi (Tirkkonen 2002, 10). Veden virtausnopeuteen on kaikissa juomalaitteissa kiinnitettävä huomiota (Myllys 1999, 47–54). Lehmien juomakupeissa se tulisi olla vähintään 10 litraa, mielellään jopa 20 litraa minuutissa. Mikäli vedentulo on hidasta, naudat jättävät juomisen vähemmälle. Tämä puolestaan vähentää niiden syöntiä ja heikentää tätä kautta tuotosta. (Castren 1997, 89–90.) Juoma-astioiden puhtaudesta sekä juomaveden laadusta on huolehdittava. Veden juontia voidaan lisätä lämmittämällä se haaleaksi. Tällä voidaan myös jonkin verran lisätä maitotuotosta heikentämättä kuitenkaan veden laatua. (Holmström & Tirkkonen 2002, 9.)

Ulkoilulla on monia nautojen hyvinvointia parantavia vaikutuksia. Naudat pääsevät toteuttamaan lajinmukaista käyttäytymistään. Lisäksi ulkoilu vaikuttaa positiivisesti muun muassa nautojen yleiskuntoon, sorkka- ja jalkaterveyteen sekä hedelmällisyyteen. (Hänninen & Raussi 2005, 53–54.) Ulkoilu voi olla laiduntamista tai tarhassa jaloittelua joko vain kesäisin tai ympärivuotisesti (Tirkkonen 2002, 13). Parsinavetassa naudoilla ei ole juurikaan mahdollisuuksia toteuttaa luontaista laumakäyttäytymistään (Myllys 1999, 12). Mikäli lehmät pääsevät parsinavetasta ulkoilemaan vain kesäisin, aiheuttaa se aina laumahierarkian uudelleenselvittelyä ja ylimääräisiä kahnauksia. Säännöllisellä, ympärivuotisella jaloittelulla laumahierarkia säilyy paremmin. (Tirkkonen 2002, 13.)

4.3 Lepokäyttäytyminen

Naudat torkkuvat seisaaltaan, jolloin pötsi toimii ja ne samalla myös märehdivät. Syvää unta ne nukkuvat vain makuultaan. (Castren 1997, 92.) Nämä syvän unen jaksot ovat lyhyitä, vain vajaa puoli tuntia kerrallaan. Yhteensä aikuiset naudat nukkuvat syvää unta noin neljä tuntia vuorokaudessa. (Hänninen & Raussi 2005, 54.) Syvän unen aikana pötsi ei toimi eivätkä naudat märehdi (Castren 1997, 92). Olosuhteiden ollessa hyvät naudat käyttävät makaamiseen noin puolet vuorokaudesta (Myllys 1999, 18).

Naudoilla on olemassa tiettyjä lajityypillisiä, synnynnäisiä liikemalleja. Näitä ovat esimerkiksi niiden ylösnousu- ja makuullemenoliikkeet. (Castren 1997, 90.) Nauta nousee ylös jännittämällä etupäätänsä ja ponnistamalla eteenpäin, kohottautumalla etupolvien varaan, suoristamalla takajalat ja lopuksi nostamalla etupäänsä ylös. Makuulle se menee siirtämällä ensin painonsa etupäähän, asettumalla etupolviensa varaan ja pudottamalla vasta lopuksi takapänsä alas. (Myllys 1999, 16–18.) Lisäksi naudalla on sille lajityypilliset ulostus- ja virtsausasennot. Näiden liikemallien luonnolliseen toteutukseen naudat tarvitsevat tietyn vähimmäistilan sekä tukevan ja pitävän alustan. (Castren 1997, 90.) Nauta tarvitsee pituussuunnassa noin 2,5 metriä tilaa toteuttaakseen luonnolliset ylösnousu- ja makuullemenoliikkeet (Myllys 1999, 18).

Naudan makuualustan tulee olla riittävän tilava, tasainen, pitävä, kuiva ja pehmeä. Makuualustan pehmeys on usein merkittävin tekijä naudän valitessa makuualustaansa. (Myllys 1999, 18–19.) Nautojen lepoon käyttämä aika voi vähentyä esimerkiksi niiden joutuessa kilpailemaan makuutilasta tai olosuhteiden ollessa huonot (Castren 1997, 92). Liian kova alusta saa naudän välttämään makuulle menemistä, koska se rasittaa tämän etupolvia (Hänninen & Raussi 2005, 55). Myös liukas alusta voi saada naudän vähentämään liikkumistaan. Tapaturman pelossa se alkaa varoa liikkeitään, kuten makuullemeno- ja ylösnousuliikkeitä. (Myllys 1999, 19.) Lisäksi tilan puute voi estää naudoille lajityypilliset makuullemeno- ja ylösnousuliikkeet (Hänninen & Raussi 2005, 55).

Tuotanto-oloissa kaikkien nautojen on päästävä makuulle yhtä aikaa. Pihatossa makuuparsia on oltava riittävästi niin, etteivät eläimet joudu makailemaan lantakäytävällä. (Holmström 2002, 54.) On otettava huomioon, että esimerkiksi arvojärjestyksessä korkea-arvoinen lehmä voi jo olemuksellaan aiheuttaa sen, että sitä ympäröivät makuuparret jätetään tyhjäksi (Hänninen & Raussi 2005, 55).

Parsinavetoissa sekä makuuparsipihatoissa parsien mitoituksella on suuri merkitys eläinten makuukäyttäytymisen kannalta. Parsinavetassa vaikuttavat lisäksi kytkytrakaisut. Hyvä kytkymalli sallii mahdollisimman hyvin nautojen lajinmukaiset liikemallit. (Myllys 1999, 43–45.) Parren suositusleveytenä pidetään noin 120–130 cm (Holmström 2002, 26). Parsien ahtaus vähentää niiden käyttöä. Lisäksi vedinpolkemariski kasvaa. (Tirkkonen 2000, 55.) Mikäli parsi on liian leveä, voi eläin päästä kääntymään poikittain, mikä saattaa aiheuttaa onnettomuuksia (Myllys 1999, 44).

Parsien oikeasta pituudesta löytyy monenlaisia suosituksia. Mitoituksessa on olennaista nautojen lajityypillisten makuullemeno- ja ylösnousuliikkeiden huomioon ottaminen. (Myllys 1999, 43.) Parsinavetassa tämä tarkoittaa sitä, että lehmät mahtuvat olemaan parressa hyvin ilman, että niiden tarvitsee maata tai seistä ritilän päällä (Holmström 2002, 26). Pihaton makuuparsien pituus tulisi olla sen verran, mitä nauta aikuinen nauta tarvitsee toteuttaakseen lajityypilliset makuullemeno- ja ylösnousuliikkeet, noin 2,5 metriä (Myllys 1999, 18). Liian lyhyt parsi voi altistaa utaretulehduksille, vedinvaurioille sekä iho- ja sorkkavaurioille

(Tirkkonen 2000, 41–55). Toisaalta parsi ei saa olla myöskään liian pitkä, ettei nauta joudu makaamaan lannassaan (Myllys 1999, 43).

Toinen tärkeä makuuparsien ja makuualueiden ominaisuus on makuualusta. Kuivittamaton makuualusta on usein kova, kylmä, kostea ja liukas (Tirkkonen 2000, 41). Epämukava alusta voi saada naudan välttämään makuullemenoa (Hänninen & Raussi 2005, 55). Kova ja epämukava alusta aiheuttaa esimerkiksi hiertymiä ja tulehduksia ja rasittaa naudan etupolvia makuulle mennessä (Tirkkonen 2000, 55). Liukkaus puolestaan aiheuttaa onnettomuuksia ja saa eläimen varomaan makuullemeno- ja ylösnousuliikkeitään (Myllys 1999, 19).

Kuivituksella on suuri merkitys naudan makuualueen mukavuuteen. Se tekee makuualueesta pehmeämmän ja eläimen paino jakautuu tasaisesti. Lisäksi kuivitus vähentää alustan kosteutta ja liukkaita. Parsissa kuivikkeet korvataan yleensä osittain parsimatoilla tai -patjoilla. Niidenkin päällä tulee kuitenkin olla jonkin verran kuiviketta. (Tirkkonen 2000, 41–55.)

Kuivikepohjaista karsinaa pidetään nuor- ja lihakarjan kannalta parhaana makuualustana (Holmström 2002, 43). Usein etenkin lämpimissä lihanautakasvattamoissa on kuitenkin käytössä ritilälattia. Ritilälattian ongelmia ovat epämukavuus ja usein liukkaus. Lisäksi ritiläpalkkien terävät reunat voivat aiheuttaa naarmuja ja hiertymiä. (Aho 2002, 14–19.) Rakolattiakarsinoissa riittävä eläintiheys mahdollistaa sen, että eläimet pysyvät melko puhtaina ilman kuivitustakin. Tämä eläintiheys on kuitenkin naudan luontaiseen yksilöetäisyyteen verrattuna hyvin pieni, ja rakolattiakarsinoiden ongelmana on usein ahtaus. (Holmström 2002, 55–59.) Kuivittaminen on usein suuri kustannuserä ja lisäksi sitä pidetään ritilälattiaan verrattuna työläänä (Myllys 1999, 56). Kuivikkeiden käytössä on muistettava säännöllisen puhdistamisen merkitys. Kosteat ja likaiset kuivikkeet toimivat tehokkaina kasvualustana monille bakteereille ja lisäävät näin sairastumisriskiä. (Tirkkonen 2000, 41).

4.4 Kehonhoito

Naudalla on tarve toteuttaa sille lajityypillisiä kehonhoitoliikkeitä (Myllys 1999, 21). Kehonhoito on merkittävä osa naudän hyvinvointia. Sen avulla poistetaan nahasta likaa sekä ulkoloisia. Naudat voivat rapsuttaa itseään sarvella tai sorkalla sekä hieroa itseään jotakin vasten. (Castren 1997, 93.) Luonnollisessa ympäristössä nauta pystyy nuolemaan itseään lähes joka puolelta (Myllys 1999, 21). Eläimet nuolevat myös toisiaan, etenkin sieltä, minne ne eivät itse yletä. Tämä vahvistaa niiden sosiaalisia suhteita. (Castren 1997, 93.)

Parsinavetassa kytkettynä olevat lehmät eivät pysty kunnolla toteuttamaan lajityypillisiä kehonhoitoliikkeitä (Tirkkonen 2000, 46). Toiset kytkymallit mahdollistavat kehonhoidon paremmin kuin toiset (Myllys 1999, 45). Parsinavetassa hoitajan tulee huolehtia nautojen kehonhoidosta harjaamalla. Lisäksi parret ja niiden lähiympäristö tulee pitää puhtaana niin, että eläimet likaantuvat mahdollisimman vähän. (Tirkkonen 2000, 46). Pihattonavetassa voidaan parantaa nautojen hyvinvointia karjarahjalla. Karjarahja voi olla joko automaattinen tai sellainen, että eläimet joutuvat itse kyhnyttämään itseään sitä vasten. Karjarahjat ovat suosittuja lypsylehmien keskuudessa ja ne käyttävät harjaa mielellään. Tämän vuoksi on tärkeää, että myös harjan ympärillä on tarpeeksi tilaa niin, että eläimillä on tilaa väistää toisiaan. Näin vältetään ylimääräiset kahnaukset. (Myllys 1999, 21–22.)

4.5 Poikimiskäyttäytyminen

Lehmät hakeutuvat luontaisesti eroon laumastaan poikimisen lähestyessä. Näin ne varmistavat leimautumisen omaan vasikkaansa sekä vasikan imetyksen. Poikimispaikka on kuiva, pehmeä ja suojainen. Ongelmaton poikiminen kestää tavallisesti noin pari tuntia. Lehmä voi poikia joko seisten tai maaten. (Castren 1997, 95.) Poikimisen jälkeen lehmä nuolee vasikan ja syö jälkeisensä eli vasikan sikiökalvot. Lehmä leimautuu vasikkaan tavallisesti melko pian poikimisen jälkeen. Tavallisesti vasikka nousee seisomaan ja imemään ternimaitoa jo tunnin kuluessa poikimisesta. Vasikka oppii tunnistamaan emonsa alle viikon ikäisenä. (Rönkä 2011, 14–15.) Lehmän ja vasikan leimautuminen toisiinsa perustuu ennen kaikkea hajuaistiin (Myllys 1999, 22). Lehmä palaa muuhun laumaan melko pian

poikimisen jälkeen. Vasikka liittyy laumaan jo alle viikon ikäisenä. Lopullinen vieroitus tapahtuu luonnossa noin 8-11 kuukauden iässä. (Rönkä 2011, 14–15.)

Vastasyntyneen vasikat tärkeimmät tarpeet ovat nuoleminen, ternimaidon saanti ja lepo. Luonnossa vasikan hyvinvoinnin kannalta on hyvin tärkeää, että emo nuolee sitä heti syntymän jälkeen. Nuolemisella on lukuisia elintärkeitä vaikutuksia. Se kuivaa vasikan, vähentää lämmönhukkaa, tehostaa hengitystä ja verenkiertoa sekä ruuansulatusta, käynnistää virtsaamis- ja ulostamistoiminnot sekä virkistää ja rauhoittaa vasikkaa. (Castren 1997, 97.) Samalla emo siirtää omia elimistön vastustuskyvyn kannalta tärkeitä mikrobejaan vasikalle (Myllys 1999, 23).

Pihattonavetassa erillinen karsina poikimista varten on välttämätön. Myös parsinavetassa olisi kuitenkin suositeltavaa olla poikimiskarsina. Lehmä siirretään poikimiskarsinaan poikimisen lähestyessä. Mikäli parsinavetassa ei ole käytössä poikimiskarsinaa ja lehmä poikii parressa, tulee lantaritilä aina peittää esimerkiksi kumimatolla. (Tirkkonen 2000, 50.) Poikimiskarsinan tulee olla kiinteäpohjainen, hyvin kuivitettu ja vedoton (Holmström 2002, 31). Poikimiskarsinan hygieniasta on huolehdittava huolellisesti (Tirkkonen 2003, 18). Näköyhteys muihin eläimiin tulee säilyä (Holmström 2002, 37).

Lehmän poikimista on aina seurattava (Tirkkonen 2000, 50). Poikimiskarsina tekee poikimisen valvomisesta helpompaa. Vapaana poikiminen on myös lehmälle helpompaa ja sillä on myös terveysvaikutuksia. Se esimerkiksi pienentää poikimahalvauksesta aiheutuvaa revähdysriskiä. (Tirkkonen 2002, 12.) Synnytys käynnistyy vesipään tulemisella. Yleensä vasikka syntyy tästä noin 1-2 tunnin sisällä. Mikäli synnytys ei etene ja ongelmia ilmenee, on valmistauduttava poikimisavun antamiseen. Tarvittaessa paikalle kutsutaan eläinlääkäri. (Tirkkonen 2000, 50.)

Vastasyntyneen vasikan ensimmäiset elintunnit ovat perusta koko sen myöhemmälle kehitykselle. Vasikka on vastasyntyneenä märkä ja herkkä vedolle ja kylmälle. Sen tulisi päästä emon nuoltavaksi heti syntymän jälkeen. Jos tämä ei ole mahdollista, hoitajan on kuivattava vasikka huolellisesti. (Tirkkonen 2003, 48–49.) Emon nuollessa vasikan tämä saa myös emonsa hyödyllisen bakteerikannan (Myllys 1999, 23). Nuolemisen lisäksi on tärkeää, että vasikka saa ternimaitoa

mahdollisimman pian syntymänsä jälkeen. Siitä se saa itselleen elintärkeitä vasta-aineita. (Tirkkonen 2003, 48.)

Vierihoidossa on kyse siitä, että vasikan annetaan olla emonsa kanssa poikimiskarsinassa muutaman ensimmäisen elinpäivän ajan. Usein vierihoito on hyvä vaihtoehto sekä emon että vasikan kannalta. Lehmä saa toteuttaa lajityypillistä poikimiskäyttäytymistään. (Tirkkonen 2000, 51.) Vasikan imeminen myös pienentää esimerkiksi utaretulehduksen riskiä (Myllys 1999, 57). Ternimaidon imeminen tehostaa vasta-aineiden imeytymistä ja emon hoiva antaa elinvoimaa (Tirkkonen 2003, 48). Vierihoidokkaan ei ole täysin ongelmattonta (Tirkkonen 2002, 12). Hoitajan on seurattava vierihoidossa olevaa vasikkaa sekä sen emoa ja etenkin sitä, että imeminen sujuu ja vasikka saa tarpeeksi ternimaitoa. Lehmä on lypsettävä kaksi kertaa päivässä myös vierihoidon aikana. (Myllys 1999, 57.) Vierihoito ei saa myöskään kestää liian pitkään, koska myöhemmin tapahtuva vieroitus aiheuttaa sekä emossa että vasikassa voimakasta stressiä. Sopivana vierihoidon pituutena pidetään noin 1-3 vuorokautta. (Tirkkonen 2002, 12–13.)

4.6 Vasikan käyttäytyminen ja luontaiset tarpeet

Luonnonoloissa vasikka liittyy muuhun laumaan jo muutaman päivän ikäisenä. Samaan aikaan alkaa myös leikki muiden vasikoiden kanssa. (Myllys 1999, 10.) Leikkiminen ja tutkiminen ovat olennainen osa vasikan elämää sen ensimmäisten elinkuukausien ajan (Castren 1997, 78). Leikin kautta vasikat oppivat myöhemmin tarvittavia käyttäytymismalleja liittyen kamppailuun, pakenemiseen, puolustautumiseen ja lisääntymiseen (Myllys 1999, 10). Oppiminen on tehokkainta vasikan ensimmäisinä elinviikkoina (Castren 1997, 78). Vasikka oppii asioita matkimalla lajitovereitaan sekä leikin ja aistien avulla. Virikkeellinen ympäristö ja lajitovereidensa seura on vasikan tasapainoisen kehityksen kannalta tärkeää. (Myllys 1999, 10.)

Imeminen on vasikalle luontainen tapa saada ravintonsa (Myllys 1999, 61). Imeminen on itsessään vasikalle käyttäytymistarve. Sen saa aikaan maidon laktoosi, joka laukaisee imemistarpeen maidonjuonnin yhteydessä. Imemistarve kestää noin 15 minuuttia juomisen alkamisesta. (Hänninen & Raussi 2005, 50–51.)

Luonnossa imemiskertoja on päivässä lukuisia, ja juomamäärät kerrallaan ovat pieniä. Tämä edesauttaa maidon tehokasta juoksettumista juoksetusmahassa. (Myllys 1999, 61.) Lisäksi imeminen tehostaa ruoansulatushormonien eritystä ja ravintoaineiden tehokas hyväksikäyttö parantaa vasikan kasvua (Hänninen & Raussi 2005, 51).

Tuotanto-oloissa ryhmäkasvatus mahdollistaa vasikoiden lajityypillisten käyttäytymispiirteiden toteuttamisen huomattavasti yksittäiskarsinoita paremmin. Leikkiin vasikat tarvitsevat tarpeeksi tilaa sekä pitävän alustan. (Hänninen & Raussi 2005, 50.) Alle kaksiviikkoisten vasikoiden karsinoiden kuivittaminen on ehtona eläinsuojelumääräyksissä. Kiinteä, kuivitettu makuualusta on kuitenkin merkittävä hyvinvointitekijä koko vasikka-aikana. Tällainen alusta tarjoaa hyvät mahdollisuudet liikkumiselle ja leikille, vähentää lämmönhukkaa ja edistää vasikan terveyttä. (Aho 2002, 17.) Vasikkaosaston muita tärkeitä ominaisuuksia ovat hyvä ilmanlaatu sekä vedottomuus Tirkkonen 2000, 56). Vasikoilla tulee olla jatkuvasti raikasta juomavettä saatavilla. Heinää tai hyvälaatuista säilörehua ja väkirehua voidaan tarjota vasikalle jo ensimmäisellä elinviikolla. (Tirkkonen 2000, 52–53.) Ryhmässä vasikat matkivat lajitovereitaan ja oppivat rehujen syönnin yleensä helpommin ja nopeammin kuin yksilökarsinoissa kasvavat vasikat (Myllys 1999, 11). Virikkeellinen ympäristö, lajitovereiden seura ja hoitajan käsittely syntymästä alkaen ovat tärkeitä tekijöitä vasikan normaalin kehityksen kannalta. Nämä tekijät myös vähentävät stressiä niin vasikka-aikana kuin aikuisiälläkin, mikä vähentää esimerkiksi sairastumisalttiutta. (Castren 1997, 78-80.)

Tuotanto-oloissa on käytössä useita erilaisia, toimivia vasikoiden juottomenetelmiä. Näitä voivat olla tuttisankujuotto, tuttibaari, koneellinen juotto tai imettäjälähmän käyttö. Juomakertoja tulee olla vähintään kaksi kertaa päivässä, suositus on kuitenkin kolmesta neljään kertaa päivässä. (Kulkas 2003, 21–23.) Käytännössä juottomenetelmänä nykyaikaisten yksiköiden ryhmäkasvatuksessa on hapanjuotto tai koneellinen juotto. Koneellinen juotto mahdollistaa useat pienet juomannokset päivän aikana (Myllys 1999, 63). Vasikan kannalta tärkeintä on, että se saa ravintonsa sille luonnollisella tavalla, tutista imemällä. Mikäli vasikka ei saa tyydytettyä imemistarvettaan maidonjuonnin yhteydessä, kohdistaa se tarpeen johonkin muualle kuten lajitovereihin tai karsinan rakenteisiin. Hapanjuotossa

imemisen tarve tulee tyydytettyä hyvin. Koneellisessa juotossa imemisen tarpeen tyydyttämiseksi voidaan asentaa karsinan seinään huvitutteja. (Hänninen & Raussi 2005, 51–53.)

5 TUTKIMUSMENETELMÄT JA AINEISTO

5.1 Tutkimusmenetelmät

Tutkimusstrategia tarkoittaa tapaa, jolla tutkimus toteutetaan. Se jaotellaan perinteisesti teoreettiseen tutkimukseen ja empiiriseen tutkimukseen. Teoreettisessa tutkimuksessa tutkimusaiheeseen perehdytään käyttämällä erilaisia ajatusrakennelmia. Empiirinen tutkimus puolestaan perustuu tutkimuskohteen havainnointiin. (Tutkimusstrategiat.)

Empiirinen tutkimus voidaan edelleen jakaa kvantitatiiviseen ja kvalitatiiviseen tutkimukseen. Yksinkertaistettuna kvantitatiivinen tutkimus tarkoittaa määrällistä ja kvalitatiivinen tutkimus laadullista tutkimusta. Kvantitatiivisessa tutkimuksessa keskeistä on hypoteesien esittäminen, havaintoaineiston saaminen määrälliseen, numeeriseen ja tilastollisesti käsiteltävään muotoon sekä tutkittavien valinta otannalla. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa keskeistä on tutkimustapausten ainutlaatuisuus ja todellisten tilanteiden kokonaisvaltainen kuvaaminen. Tutkimuksen kohdejoukkoon valitaan tarkoituksenmukaisesti mahdollisimman hyvin tutkimuksen tarkoitusta tukevia tapauksia. Aineiston hankinnassa käytetään laadullisia metodeja, joilla erilaiset näkökulmat ja havainnot tulevat mahdollisimman hyvin esille. Tällaisia ovat esimerkiksi teemahaastattelu, havainnointi, ryhmähaastattelut ja tekstien sekä dokumenttien analysointi. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2000, 123, 129, 155.)

Tässä opinnäytetyössä tutkimusmenetelmäksi valikoitui kvalitatiivinen tutkimus. Se sopii kyseiseen tutkimukseen, koska tutkittavasta aiheesta haluttiin nimenomaan kokonaisvaltaista, ainutlaatuista ja yksityiskohtaista tietoa. Tarkoitus oli löytää myös uusia näkökulmia, ei muodostaa aiheesta yleispätevää teoriaa. Tutkimusstrategiaksi valittiin tapaustutkimus eli case-tutkimus. Siinä tarkoituksena on kerätä yksityiskohtaista, kokonaisvaltaista tietoa yksittäisestä tapauksesta tai muutamista toisiinsa suhteessa olevista tapauksista. Usein tutkimuksen kohteena on jokin prosessi, kuten myös tässä opinnäytetyössä. Case-tutkimuksessa aineiston keruutapoja ovat esimerkiksi havainnointi, haastattelut ja dokumenttien tutkiminen. (Hirsjärvi ym. 2000, 123.)

5.2 Tutkimusaineisto

Haastattelu on yleinen tiedonkeruumenetelmä tutkimuksissa. Lisäksi se on myös ainutlaatuinen menetelmä, sillä sen ominaispiirre on suora vuorovaikutus haastattelijan ja haastateltavan välillä. Sen etuna ovat myös esimerkiksi joustavuus ja laajuus suhteessa esimerkiksi kyselytutkimukseen. Haastattelutilanteessa keskusteluaiheet usein syventyvät, ja tutkimuksesta on mahdollista saada irti sellaisia asioita, jotka eivät esimerkiksi kyselytutkimuksessa tulisi esiin. Haastattelu tiedonkeruumenetelmänä sisältää myös ongelmia. Haastattelut vievät usein melko paljon aikaa. Aikaa vievät sekä itse haastattelutilanne että huolellinen haastatteluihin valmistautuminen. Haastattelu voi sisältää myös monia joko haastattelijasta tai haastateltavasta aiheutuvia virhelähteitä. Haastattelijan ei pidä sortua johdattelemaan haastateltavaa. Haastattelun luotettavuutta voi heikentää myös se, että haastateltava muokkaa vastauksiaan sosiaalisesti suotavammiksi. Haastattelu edellyttää haastattelijalta hyvää haastateltavan vastausten tulkintakykyä. (Hirsjärvi ym. 2000, 191–194.)

Tutkimushaastattelut voidaan jaotella esimerkiksi kolmeen ryhmään: lomakehaastattelu, teemahaastattelu ja avoin haastattelu (Hirsjärvi ym. 2000, 194–196). Tässä tutkimuksessa aineistonkeruumenetelmäksi valittiin teemahaastattelu. Se asettuu menetelmänä lomakehaastattelun ja avoimen haastattelun välille ja sitä kutsutaan usein puolistrukturoiduksi haastatteluksi. Siinä haastattelukysymykset ovat kaikille haastateltaville samat, mutta kysymysten järjestys ja haastattelijan käyttämät sanamuodot voivat vaihdella. Vastauksille ei ole myöskään annettu vaihtoehtoja, vaan kysymyksiin voi vastata omin sanoin. Teemahaastattelussa keskeistä on haastattelun eteneminen etukäteen määritettyjen teemojen mukaan. Etukäteen tiedetään, että kaikilla haastateltavilla on näihin teemoihin liittyviä kokemuksia. Haastateltava on perehtynyt näihin teemoihin etukäteen, ja luonut tiettyjä olettamuksia haastateltavien kokemuksista. Näin on muodostunut haastattelurunko. Haastateltavien tulkinnat teemoista sekä niiden syntyminen vuorovaikutuksessa nousevat teemahaastattelussa keskeiseen asemaan. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 47–48.)

5.3 Teemahaastattelun toteutus

Tutkimuksen haastattelutiloiksi valittiin erityyppisiä eläinten hyvinvointitukea hakeneita nautatiloja. Tiloiksi valittiin tarkoituksenmukaisesti sellaisia tiloja, jotka tukivat parhaiten tutkimuksen tarkoitusta. Tavoitteena oli kerätä mahdollisimman monipuolisesti tutkimusaiheeseen liittyviä tuottajien kokemuksia sekä tuoda esiin uusia näkökulmia. Haastattelut sovittiin tilojen kanssa henkilökohtaisesti sekä puhelimitse. Tutkimusprosessi aloitettiin laatimalla haastattelukysymykset. Niiden pohjalta tehtiin yksi koehaastattelu, jossa testattiin haastattelukysymysten sopivuutta. Koehaastattelu onnistui hyvin, joten se otettiin mukaan varsinaiseen tutkimusaineistoon.

Haastatteluun osallistui jokaiselta tilalta yksi henkilö. Haastattelut tehtiin nimettömänä ja luottamuksellisina. Tutkimuksessa ei tule ilmi haastateltavien henkilöllisyyttä tai tilojen sijaintia. Haastattelutilanteen alussa haastateltavilta kyseltiin tutkimuksen kannalta oleelliset perustiedot tilan toiminnasta. Perustiedot koostuivat lyhyestä selvityksestä tilan toiminnasta, nautojen määrästä ja niiden kasvatusympäristöstä. Varsinaisessa haastattelussa kysymykset etenivät yleisestä eläinten hyvinvointitukeen liittyvistä asioista eläinten todellisen hyvinvoinnin parantamiseen, hyvinvointituen taloudellisiin tekijöihin sekä tukijärjestelmän muutoksiin.

Haastattelut kirjoitettiin haastattelutilanteessa paperille lähes sanasta sanaan. Jokaisen haastattelun jälkeen haastattelu kirjoitettiin puhtaaksi tietokoneen tekstinkäsittelyohjelmalla. Haastattelutulokset koostettiin yhteen ryhmitellen ne tutkimuskysymyksittäin omiksi osa-alueikseen. Koonnissa tuotiin selkeästi esille tilojen vastausten samankaltaisuudet sekä eroavaisuudet. Lopuksi tutkimuksesta tehtiin johtopäätökset.

6 TUTKIMUSTULOKSET

6.1 Haastattelukohteet

Tila A. Tilalla on sekä maidontuotantoa että lihanautojen loppukasvatusta. Maidontuotantoa harjoitetaan noin 40-paikkaisessa parsinavetassa. Naudanlihantuotantoon tilalla on noin 100-paikkainen kasvattamo ja vuonna 2013 valmistunut noin 300-paikkainen kasvattamo. Molemmissa kasvattamoissa on käytössä ritiläpohja ilman kuivitusta. Kaikki tilalla syntyvät naudat kasvatetaan joko uudistukseen lypsylehmiksi tai naudanlihantuotantoon. Lisäksi tilalle tulee välikasvattamoista sonnivasikoita loppukasvatettavaksi. Tila on hakenut eläinten hyvinvointituen perustukea, mutta ei ole valinnut lisäehtoja.

Tila B. Tilalla harjoitetaan lihanautojen loppukasvatusta. Kasvattamo on vuonna 2009 rakennettu noin 300-paikkainen kylmäpihatto turvekuivikepohjalla. Eläimet tulevat kasvattamoon välikasvattamoista noin puolen vuoden ikäisinä. Tilalle on suunnitteilla loppukasvattamon lisäksi noin 60-paikkainen vasikkakasvattamo. Tila on hakenut eläinten hyvinvointituen perustuen lisäksi lisätoimenpiteiden tukea nautojen pito-olosuhteiden parantamiseen sekä sairas-, hoito- ja poikimakarsinoiniin.

Tila C. Tilalla harjoitetaan emolehmätuotantoa. Emolehmiä tilalla on noin 50, ja ne kasvatetaan kylmäpihatossa turve- ja olkikuivikepohjalla. Vasikat kasvatetaan emon kanssa noin puolivuotiaiksi. Tämän jälkeen ne siirretään lämpimään kasvattamoon, jossa on käytössä ritiläpohja ilman kuivitusta. Kaikki tilalla syntyneet naudat kasvatetaan tilalla teuraaksi saakka. Osa vasikoista kasvatetaan uudistukseen. Tila on hakenut eläinten hyvinvointituen perustuen lisäksi lisätoimenpiteen tukea vasikoiden pito-olosuhteiden parantamiseen pinta-alavaatimuksilla.

Tila D. Tilalla harjoitetaan maidontuotantoa. Navettarakennus on vuonna 2009 valmistunut pihattonavetta. Lypsylehmiä on noin 100 sekä lisäksi nuorkarja. Lypsytjärjestelmänä on lypsyasema. Nuorkarja kasvatetaan turvekuivikepohjalla. Sonnivasikat lähtevät tilalta ternivasikkana. Tila on hakenut eläinten hyvinvointituen

perustuen lisäksi lisätoimenpiteen tukea vasikoiden pito-olosuhteiden parantamiseen pinta-alavaatimuksilla sekä yli 6 kuukauden ikäisten nautojen pito-olosuhteiden parantamiseen.

6.2 Haastattelutilat

Haastattelujen aluksi tiedusteltiin, miksi tiloilla oli sitouduttu eläinten hyvinvointitukeen, mitä ehtoja oli valittu ja millaisena hyvinvointituen tukiehdot nähtiin. Tiloilla oli sitouduttu hyvinvointitukeen lähes poikkeuksetta pelkästään rahan takia. Lihanautatilalla B mainittiin hyöty myös esimerkiksi eläinten kasvun ja tautien kannalta, koska perusehdot edellyttävät ruokintasuunnitelman laatimista, tuotosseurantaa sekä tilakohtaista tautisuojausta.

Haastattelutiloista vain yhdistelmätuotantotilalla A oli sitouduttu pelkkiin perusehtoihin. Syyksi tilalla kerrottiin, ettei lisäehdoista löytynyt tilalle tarpeeksi sopivia vaihtoehtoja, asia ei ehkä kiinnostanut tarpeeksi, eikä enempää sitoutumista haluttu. Esimerkkinä kerrottiin laiduntaminen, joka koettiin olevan liian työlästä. Lihanautatilalla B oli sitouduttu perusehtojen lisäksi nautojen pito-olosuhteiden parantaminen -ehtoon sekä nautojen sairas-, hoito- ja poikimakarsinat -ehtoon. Tilalla kerrottiin, että nämä ehdot otettiin huomioon jo navetan rakennusvaiheessa, ja näin sitoutuminen niihin oli helppoa. Emolehmätilalla C oli perusehtojen tuen lisäksi haettu tukea vasikoiden pito-olosuhteiden parantaminen pinta-alavaatimuksilla -ehtoon. Ehdon vaatimukset oli helppo toteuttaa, koska tilalla oli muutenkin käytössä kuivitus ja tilavaatimukset täyttyivät. Lypsykarjatilalla D oli perusehtojen lisäksi valittu sekä vasikoiden pito-olosuhteiden parantaminen pinta-alavaatimuksilla -ehto että yli kuuden kuukauden ikäisten nautojen pito-olosuhteiden parantaminen -ehto.

Hyvinvointituen ehdot nähtiin pääosin sopivina, eivätkä ne tuntuneet liian vaativilta. Sekä lihanautatilalla B että emolehmätilalla C mainittiin, että etenkin nautojen pito-olosuhteiden parantaminen -ehdot kannattaa ottaa huomioon jo navetan rakennusvaiheessa, mikäli hyvinvointitukeen aikoo sitoutua. Kun esimerkiksi eläinten hyvinvointituen ehtojen mukaiset tilavaatimukset täyttyvät jo valmiiksi, ehtoihin on helpompi sitoutua eikä navetassa tarvitse sitoutumisen vuoksi tehdä

suuria muutoksia. Tiloilla oli ylipäättään jouduttu tekemään melko vähän toimenpiteitä hyvinvointitukeen sitoutumisen vuoksi. Perusehtojen vaatimuksia noudatettiin pääosin jo ennen tukeen sitoutumista. Esiin nousivat lähinnä varautumissuunnitelman teko sekä terveydenhuoltosuunnitelman ja –käyntilomakkeen toimittaminen kuntaan. Kaikki tilat kuuluivat jo ennen hyvinvointitukeen sitoutumista Nasevaan, johon kuuluminen edellyttää terveydenhuoltosopimuksen ja –suunnitelman tekoa sekä vuosittaista eläinlääkärikäyntiä. Yhdelläkään tilalla ei koettu, että hyvinvointitukeen sitoutuminen olisi aiheuttanut ylimääräistä kuormitusta.

Tiloista kaikki olivat olleet joskus eläinvalvonnassa. Näistä kahdella tilalla tiedettiin kyseessä olleen hyvinvointitukivalvonnan. Kahdella tilalla ei oltu varmoja, oliko kyseessä ollut hyvinvointituen valvonta vai jokin muu eläinvalvonta. Kolmella neljästä tilasta sanottiin valvonnan sujuneen hyvin ja asiallisesti. Yhdellä tilalla oltiin tyytymättömiä valvonnan tehneistä eläinlääkäreistä toisen ammattitaitoon ja tietämykseen nauodoista. Tiloilla kysyttiin lisäksi, pidettiinkö hyvinvointituen valvontaa tarpeellisena. Kahdella tilalla sanottiin sen olevan varmasti melko tarpeellista. Yhdellä tilalla oltiin sitä mieltä, että eläinlääkärin pitäisi valvoa hyvinvointitukea terveydenhuoltokäynnin yhteydessä. Tämä ei kuitenkaan olisi edes lakisääteisesti mahdollista, koska kansalliset ja Euroopan unionin säädökset pohjautuvat eri lainsäädäntöihin. Lisäksi tulevalla ohjelmakaudella eläinlääkärin tekemät terveydenhuoltokäynti ja -suunnitelma poistuvat tukiehdoista. Yhdellä tilalla oltiin sitä mieltä, että eläinten hyvinvointituen valvontaa pitäisi tehdä tasapuolisesti niin, että valvonta tehtäisiin jokaisella tilalla ja sen jälkeen vain niillä tiloilla, joissa on huomautettavaa.

Haastattelussa kysyttiin useita eläinten hyvinvointiasioihin liittyviä kysymyksiä. Kaikilla tiloilla sanottiin, että hyvinvointituen ehtojen mukaisiin asioihin panostettaisiin ilman hyvinvointitukeakin. Yhdistelmätuotantotilalla A sanottiin, että kun oli kuuluttu Nasevaan ja tuotosseurantaan jo ennen tukeen sitoutumista ja valittu vain perusehdot, oikeastaan mikään ei sitoutumisen jälkeen muuttunut. Myös lihanautatilalla B kerrottiin muutama esimerkki. Hyvinvointituen perusehtojen edellyttämä aggregaatti on tilalla ehdoton, samoin ruokintasuunnitelma eläinten kasvun kannalta. Tilalla panostettaisiin myös sen valitsemiin lisäehtoihin ilman

hyvinvointitukeakin. Esimerkiksi tilavaatimukset ovat tällainen asia. Jos eläimet ovat liian ahtaalla, kuivikealusta ei pysy kuivana ja turvettakin menee paljon enemmän.

Kysyttäessä, parantaako hyvinvointituen ehtojen noudattaminen eläinten todellista hyvinvointia, mielipiteet jakautuivat tiloilla kahtia. Lihanautatilalla B sekä emolehmätilalla C koettiin, että parantaa. Tiloilla mainitut hyvinvointitekijät olivat hyvin samankaltaisia. Esiin nousivat eläinten tarvitsema tilan määrä sekä hyvä kuivitus. Lisäksi molemmilla tiloilla nostettiin esiin sairaiden tai loukkaantuneiden eläinten hoito. Tiloilla nähtiin hyvin tärkeänä, että sairaat ja loukkaantuneet eläimet saadaan heti erilleen muista. Tähän liittyy hyvinvointituen ehto nautojen sairas-, hoito- ja poikimakarsinat. Yhdistelmätuotantotilalla A ja lypsykarjatilalla D ei nähty hyvinvointituen ehtojen noudattamisen parantavan eläinten todellista hyvinvointia. Näillä tiloilla näkemys oli, että hyvinvoiva eläin myös tuottaa hyvin. Näin tuotantotulokset kertovat paljon eläinten todellisesta hyvinvoinnista.

Haastattelussa tuottajilta kysyttiin heidän mielestään tärkeimpiä tekijöitä nautojen hyvinvoinnissa. Vastauksissa oli paljon samankaltaisuutta riippumatta siitä, mikä tuotantosuunta oli kyseessä. Kolmella tilalla neljästä mainittiin ruokinta. Yhdistelmätuotantotilalla A nostettiin esiin yleinen terveydentila, jalkaterveys sekä vasikoiden pito-olosuhteet. Myös lypsykarjatilalla D pidettiin tärkeimpinä tekijöinä eläinten yleistä terveyttä, jalkaterveyttä ja lehmien utareterveyttä sekä sitä, ettei lemiä yritetä pitää tuotannossa liian vanhaksi. Lihanautatilalla B sekä emolehmätilalla C korostettiin eläinten pito-olosuhteita, puhtaita ja pehmeitä makuualustoja sekä tilaa liikkua.

Nautojen luonnollisten käyttäytymistarpeiden toteutumista pidettiin tiloilla pääosin tärkeänä. Tärkeimpänä tämä koettiin lihanautatilalla B. Tällä tilalla naudat saavat olla laumassa ja liikkua vapaasti, pääsevät yhtä aikaa makuulle ja syömään, pysyvät hoitamaan kehoaan ja sopivat väistämään toisiaan. Tilalla nähtiin hyvänä asiana, että nämä asiat huomioidaan myös hyvinvointituen ehdoissa. Lypsykarjatilalla D oltiin sitä mieltä, että vaikka luonnollisten käyttäytymistarpeiden toteutuminen on tärkeää, ei niitä tarvitse ottaa hyvinvointituen ehdoissa huomioon nykyistä enempää. Yhdistelmätuotantotilalla A ei nähty luonnollisten käyttäytymistarpeiden toteutumista kovin tärkeänä. Esimerkiksi laiduntamiseen

liittyi tuottajan mukaan omat riskinsä, ja lisäksi se aiheutti lypsylehmillä maitomäärän laskua. Tilalla painotettiin eläinten hyvinvoinnin heijastuvan suoraan niiden tuotokseen. Tuottajan mukaan tuotantotulosten ollessa hyvät myös eläinten hyvinvointi on hyvällä tasolla.

Haastattelussa keskityttiin hyvinvointitukeen liittyvien eläinten hyvinvointiasioiden lisäksi hyvinvointitukeen liittyviin kustannustekijöihin. Tiloilta kysyttiin, kannattaako eläinten hyvinvointitukeen sitoutuminen sen aiheuttamiin vaatimuksiin, työmäärään ja kustannuksiin nähden. Kaikilla tiloilla oltiin sitä mieltä, että kannattaa. Lihanutatilalla B huomautettiin, että sitoutuminen kannattaa etenkin silloin, jos sen vuoksi ei jouduta tekemään kovin suuria investointeja. Esimerkiksi mahdollisiin lisäehtoihin sitoutuminen kannattaa ottaa huomioon jo navetan rakennusvaiheessa. Näin tukeen sitoutuessa vältetään esimerkiksi tilavaatimusten aiheuttamat muutostoimenpiteet. Myös tukisummien nähtiin olevan hyvin tasapainossa sitoutumisen aiheuttamiin vaatimuksiin nähden.

Haastattelussa kysyttiin, onko hyvinvointitukeen sitoutuminen aiheuttanut tilalle suoria tai epäsuoria kannattavuusetuja. Kaikilla tiloilla todettiin, että tukeen sitoutumisesta on aiheutunut suoria kannattavuusetuja. Perusehtojen kautta kannattavuusetuja on aiheutunut jokaiselle tilalle. Koska tukiehtoja on pääasiassa noudatettu jo ennen tukeen sitoutumista, eikä muutostarpeita ole ollut, perusehtoihin sitoutuminen ei juuri ole aiheuttanut kustannuksia. Näin perusehtojen tuki on omalta osaltaan korvausta jo muutenkin tilalla toteutettaville toimenpiteille. Tällaisia ovat esimerkiksi ruokintasuunnitelman teko sekä eläinlääkärin tekemät terveydenhuoltosopimus- ja –suunnitelma -asiakirjat sekä vuosittainen terveydenhuoltokäynti. Lihanutatilalla B sekä emolehmätilalla C nähtiin hyvinvointituen aiheuttaneen suoria kustannusetuja myös lisäehtojen kautta. Koska esimerkiksi pito-olosuhteiden parantaminen –ehdon vaatimuksia on toteutettu jo ennen tukeen sitoutumista, on ehdon noudattamisesta maksettava korvaus tiloille suoraa korvausta esimerkiksi kuivituskustannuksista.

Hyvinvointitukeen sitoutumisen aiheuttamia epäsuoria etuja oli havaittu lihanautatilalla B sekä emolehmätilalla C. Esiin nousivat esimerkiksi kuivitus sekä riittävä tilan määrä, jotka tukevat ja parantavat eläinten hyvinvointia ja vähentävät siten esimerkiksi eläinlääkärikustannuksia. Emolehmätilalla C on huomioitu, että

pehmainen makuualusta on naudoille hyvä. Turve-olkikuivikepohjalla olevilla emolehmillä ei esiinny jalkavikoja. Vasikat kasvatetaan emojen kanssa samalla kuivikepohjalla. Tilan muut lihantuotantoon kasvatettavat naudat kasvatetaan rutiläkarsinoissa. Lisäksi tilalla on huomattu terveysvaikutuksia myös emolehmien ja vasikoiden laiduntamisen kautta. Laidunnusehtoa ei kuitenkaan ole hyvinvointituen lisäehdoista tilalle valittu. Yhdistelmätuotantotilalla A ja lypsykarjatilalla D ei ole huomattu aiheutuneen epäsuoria kustannusetuja hyvinvointitukeen sitoutumisen johdosta. Kaikki tuen edellyttämät käytännöt asiat sekä eläinten terveysasiat ovat olleet tilojen mukaan kunnossa jo aiemmin, eikä muutoksia toiminnassa ole tehty.

Eläinten hyvinvointitukeen ja hyvinvointiin liittyvän kustannuskeskustelun päätteeksi tuottajilta kysyttiin vielä, millä käytännön tekijöillä heidän mielestään saavutetaan nautakarjataloudessa hyvä taloudellinen tulos. Ruokinta tuli ensimmäisenä esiin kaikissa vastauksissa. Oikeanlainen ruokinta ja rehujen hyvä laatu koettiin hyvin tärkeänä tekijänä. Yhdistelmätuotantotilalla A esiin nostettiin sekä lypsylehmien että lihanautojen kanssa tarkka valvonta. Näin esimerkiksi mahdolliset terveysongelmat huomataan jo aikaisessa vaiheessa. Lypsylehmien kanssa huomautettiin lisäksi kiimojen tarkkailun merkityksestä. Myös siinä huolellisuudella on mahdollista säästää tiineyskustannuksissa. Nautojen hyvinvointi nousi jokaisella tilalla tavalla tai toisella esiin tärkeänä tekijänä hyvään taloudelliseen tulokseen. Lihanautatilalla B eriteltiin käytännön hyvinvointitekijöistä eläinten puhtaus, viihtyvyys, riittävä tilan määrä sekä se, että eläimillä ei ole stressiä.

Haastattelun lopuksi kysyttiin ajatuksia ja mielipiteitä tulevan ohjelmakauden hyvinvointikorvausjärjestelmästä. Verrattuna aiempaan hyvinvointitukijärjestelmään uusi hyvinvointikorvausjärjestelmä nähtiin parempana. Tiloilla tehtiin huomioita siitä, mihin suuntaan tukiehtoja viedään ja kuinka tukisummat muuttuvat. Lihanautatilalla B huomioitiin vasikoiden hyvinvointiasioiden kasvava merkitys. Tilalla nähtiin tämä etenkin omalle kohdalle sopivana, sillä tilalla suunniteltiin parhaillaan uuden vasikkakasvattamon rakentamista. Sekä lihanautatilalla B että emolehmätilalla C pistettiin merkille pito-olosuhteiden parantaminen –ehtojen reilusti kasvaneet tukisummat. Lypsykarjatilalla D kiinnitettiin huomiota erityisesti

sitoumusajan lyhenemiseen 5-vuotisesta 1-vuotiseksi. Kaikilla tiloilla nähtiin aiemman ohjelmakauden hyvinvointitukijärjestelmään liittyvien terveydenhuoltosopimus, -suunnitelma ja –käyntilomakkeiden toimittaminen kuntaan turhaksi byrokratiaksi. Tämän vaatimuksen poisjänti tulevalla ohjelmakaudella nähtiin yksinomaan hyvänä asiana.

Kaikki haastateltavat aikoivat tehdä eläinten hyvinvointikorvaussitoumuksen myös tulevalla ohjelmakaudella. Nautojen ruokinta ja hoito –toimenpide kuului jokaisen tilan harkitsemiin toimenpiteisiin. Toimenpide nähtiin tiloilla luontevana valintana, koska se vastaa hyvin pitkälti aiemman ohjelmakauden hyvinvointituen perusehtoja. Toimenpiteen valitseminen ei näin edellytä tiloilta uusia investointeja tai käytännön lisätoimenpiteitä. Lihanautatilalla B mainittiin myös esimerkiksi ruokintasuunnitelman tekemisen ja tuotannon seurannan hyödyt eläinten kasvun kannalta. Lihanautatilalla B harkittiin lisäksi myös vasikoiden pito-olosuhteiden parantaminen –toimenpidettä vasikkakasvattamoon, yli 12 kuukauden ikäisten nautojen pito-olosuhteiden parantaminen –toimenpidettä vanhemmille naudoille sekä nautojen sairaskarsinat –toimenpidettä. Nautojen sairaskarsinat –toimenpidettä suunniteltiin valittavaksi myös yhdistelmätuotantotilan A nautakasvattamoon. Emolehmätilalla C aiottiin valita toimenpide emolehmien vasikoiden pito-olosuhteiden parantaminen, johon se oli käytännössä sitoutunut jo aiemmalla ohjelmakaudella. Lypsykarjatilalla D toimenpiteistä aiottiin valita vasikoiden pito-olosuhteiden parantaminen, joka myös kuului jo aiemmalla ohjelmakaudella noudatettuihin ehtoihin.

Lopuksi haastateltavilta kysyttiin, millaisiin asioihin hyvinvointikorvausta pitäisi heidän mielestään suunnata ja millaisiin asioihin pitäisi kannustaa. Tämän kysymyksen suhteen vastaukset erosivat toisistaan melko paljon. Yhdistelmätuotantotilalla A näkemys oli, että eläinten hyvinvointikorvausta pitäisi maksaa siihen sitoutuneille tuottajille hyvien tuotos- ja kasvitulosten perusteella. Edelleen tilalla muistutettiin sitä, että vain hyvinvoiva eläin pystyy saavuttamaan hyviä tuotos- ja kasvituloksia. Lisäksi eläinten ulkoinen kunto ja terveys voisi liittyä korvauksen ehtoihin. Lihanautatilalla B hyvinvointikorvauksen nykyiset ehdot nähtiin hyvänä. Tärkeimpinä hyvinvointikorvauksen ehtoina tilalla nähtiin eläinten olosuhteet kuten kuivitus sekä riittävä tilan määrä. Emolehmätilalla C muistutettiin

siitä, että korvausehtojen pitäisi olla eläinten hoitajien kannalta mielekkäitä. Lypsykarjatilalla D toivottiin, että korvausehdoissa panostettaisiin eläinten liikkumismahdollisuuksien lisäämiseen.

6.3 Eläinvalvojan haastattelu

Eläinvalvojan näkemys on, että tilat sitoutuvat eläinten hyvinvointitukeen lähes poikkeuksetta pelkästään rahan takia. Jotkut tuottajat ovat kertoneet, että ovat hankkineet hyvinvointituen rahoilla nautojen hyvinvointia edesauttavia asioita. Useimmiten olosuhteet navetassa ovat kuitenkin jo tukeen sitoutumisvaiheessa sellaiset, että tila voi hakea hyvinvointitukea ilman suurempia investointeja. Vain harvoin eläinten hyvinvointia tukeviin asioihin on alettu panostaa tukeen sitoutumisen jälkeen. Eläinvalvojan mukaan suurin syy siihen, ettei eläinten hyvinvointitukeen haluta sitoutua, on sen aiheuttama ylimääräinen stressi. Hänen mukaansa on myös vaikea vetää selkeitä johtopäätöksiä siitä, miten paljon eläinten hyvinvointitukeen sitoutumisella on vaikutusta eläinten hyvinvointiin. Monilla tiloilla eläinten hyvinvointiasiat ovat kunnossa, vaikkei hyvinvointitukeen ole sitouduttukaan. Vastaavasti löytyy myös niitä hyvinvointitukea hakeneita, joilla eläinten hyvinvointiasioissa on paljon parannettavaa.

Eläinten hyvinvointituen perusehdot vastaavat eläinvalvojan mielestä nautojen todellista hyvinvointia melko heikosti. Perusehtojen vaatimuksista eläinten hyvinvointia ovat edistäneet lähinnä vain eläinlääkärin käynti tilalla kerran sitoumusvuodessa sekä varautumissuunnitelma jonkin verran. Parhaiten nautojen hyvinvointia edistävät pito-olosuhteiden parantaminen –lisäehdot etenkin silloin, jos tila on valinnut sekä vasikoita että vanhempia nautoja koskevat ehdot. Tämä sulkee käytännössä pois kaiken rutiläkasvatuksen. Eläinvalvoja huomauttaa, että näillä lisäehdoilla voi olla myös kääntöpuoli. Pito-olosuhteiden parantaminen –ehdoissa edellytetään nautojen makuualueiden kuivitusta. Mikäli säännöllisestä, hyvästä kuivituksesta ei huolehdita, rutiläkarsinat voisivat olla eläimen kannalta lannassa makaamista parempi vaihtoehto.

Hyvinvointituen valvonnassa nautatiloilla eniten puutteita esiintyy pito-olosuhteiden parantaminen –lisäehdoissa. Vasikoilla ehtojen mukaiset asiat toteutuvat

paremmin, mutta puutteita on etenkin vanhempien nautojen kohdalla. Nautojen pito-olosuhteiden parantaminen –ehdot edellyttävät naudoille kiinteäpohjaista, hyvin kuivitettua ja pehmeää makuualueetta. Tämä on asia, jota kaikilla tiloilla ei eläinvalvojan mielestä ymmärretä, ja tiloilla toteutunut kuivitus eroaa ehtojen vaatimuksista. Eläinvalvoja sanoo, että eniten parannettavaa nautojen hyvinvoinnissa ylipäätään olisi vasikoiden hoidossa. Vasikan merkitystä ei hänen mukaansa kunnolla ymmärretä. Usein lehmät hoidetaan kyllä hyvin, mutta vasikat kasvatetaan kaikista huonoimmista oloista. Tämä on yksi suurimmista ongelmista myös hyvinvointitukeen liittyen. Valvonnassa vähiten puutteita esiintyy eläinvalvojan mukaan perusehtojen noudattamisessa sekä laidunnus –lisäehdoissa.

Eläinvalvojan näkemyksen mukaan valvonnassa havaituissa puutteissa on hyvin usein kyse siitä, että tuottaja ei yksinkertaisesti ymmärrä, mihin on sitoutunut. Toisaalta tämä voi olla myös tuottajan selitys havaituille puutteille. Usein neuvoja täyttää tilan tukihakemukset, ja kaikista asioista ei välttämättä olla tilalla itse perillä. Eläinvalvoja huomauttaa myös, että usein tuottaja ei ymmärrä eläinlääkäriä ja eläinvalvojan eroa hyvinvointitukijärjestelmässä. Toisaalta osa tuottajista on eläinvalvojan mukaan hyvin tarkasti perillä hyvinvointituen kaikista ehdoista. Eläinvalvojan mielestä ohjeistus tuen ehtoihin on riittävää niiden ymmärtämiseksi.

Niin sanottuja turhia tukiehtoja, joihin panostetaan tilalla ilman hyvinvointitukeen sitoutumistakin, on eläinvalvojan mukaan hyvinvointituessa melko paljon. Etenkin perusehdot sisältävät tällaisia asioita. Vaikka hyvinvointituen ehtojen vaatimukset ovat korkeammat kuin lainsäädännön vaatimukset, on lainsäädäntö kuitenkin lähes kaikissa ehdoissa pohjana. Eläinvalvojan näkemys on, että konkreettista merkitystä eläinten hyvinvoinnin edistämisen kannalta on vain ehdoilla, jotka selvästi ylittävät lainsäädännön vaatimukset.

Eläinvalvojan näkemyksen mukaan selkiyttäisi asiaa, kun molemmat osapuolet tietäisivät, mitkä ovat tukiehtojen vaatimukset. Hyvinvointituen perusehdot ja esimerkiksi lisäehtojen pinta-alavaatimukset on sitoumusehdoissa sanottu hyvin selkeästi. Tulkinnanvaraa löytyy kuitenkin erityisesti lisäehtojen puolelta. Tämän aiheuttaa suuren osan hyvinvointitukeen liittyvistä ongelmista. Toisaalta juuri tulkinnanvara tekee lisäehdoista järkeviä. Mikäli esimerkiksi kuivikkeen määrästä

säädettäisiin jonkinlaisia senttimääriä erilaisten tulkintojen välttämiseksi, aiheuttaisi tämä varmasti vain uudenlaisia ongelmia.

Tärkeä osa tutkimusta oli se, kuinka hyvin tuottajat näkevät eläinten hyvinvointituen ehtojen noudattamisen eläinten hyvinvointitekijänä ja erityisesti kustannuksia pienentävänä tekijänä. Eläinvalvojan mukaan tuottajat jakautuvat tässä asiassa selvästi kahteen ryhmään. Toisten näkemys on, että hyvinvointituen ehtojen noudattaminen vaikuttaa eläinten terveyteen positiivisesti. Tätä kautta ehtojen noudattaminen nähdään myös kustannuksia pienentävänä tekijänä. Esimerkiksi nautojen laiduntamisesta johtuva jalkaterveys on tällainen asia. Toisaalta esimerkiksi kuivitus on asia, jota useimmat tuottajat eivät eläinvalvojan mukaan näe sellaisena hyvinvointitekijänä, jolla olisi kustannuksia pienentävä vaikutus. Eläinvalvojan näkemyksen mukaan tuottajat näkevät usein lisäehdot kuten pito-olosuhteiden parantamisen ja laidunnuksen liian työläänä. Etenkin kuivituksen sisältävä ehto pito-olosuhteiden parantaminen nähdään myös liian kalliina eläimestä maksettavaan hintaan nähden. Lisäksi tuottajat mieltävät usein nautojen terveyden vain tuotantotulosten, esimerkiksi maitotuotoksen kautta.

Eläinvalvojan mielestä kuluneen ohjelmakauden hyvinvointituen ehdot ovat sisältäneet sellaisia asioita, joilla ei ole eläinten hyvinvoinnin kannalta käytännössä mitään merkitystä. Tästä hän mainitsee esimerkkinä perusehtojen tautisuojauksen. Esimerkkinä hän sanoo, että se ettei tilalla ole salmonellaa, ei tarkoita, että sitten eläimillä olisi automaattisesti hyvä olla. Lisäksi kuluneen ohjelmakauden hyvinvointituen vaatimuksiin on kuulunut esimerkiksi kytkettyjen nautojen pito-olosuhteiden parantamisen lisäehto. Tätä ehtoa ei enää tulevan kauden hyvinvointikorvaukseen sisälly. Eläinvalvojan mielestä hyvinvointituen ehtoja tulisi viedä siihen suuntaan, että ne todella edistäisivät eläinten hyvinvointia. Lisäksi hyvinvointituen ehtojen tulisi vastata paremmin eläinten luonnollisia käyttäytymistarpeita.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA YHTEENVETO

Tutkimuksen tavoitteena oli tutkia eläinten hyvinvointitukijärjestelmän muutoksia uudeksi hyvinvointikorvausjärjestelmäksi. Tutkimuksessa selvitettiin, kuinka eläinten hyvinvointituen ehdot vastaavat nautojen todellista hyvinvointia. Lisäksi tutkittiin sitä, kuinka eläinten hyvinvointitukeen sitoutumalla ja tuen ehtoja noudattamalla voidaan parantaa nautatilán taloudellista tulosta ja saavuttaa kustannussäästöjä.

Opinnäytetyön teoriaosuudessa käytiin läpi ohjelmakauden 2007–2013 hyvinvointituen ehdot, ohjelmakauden 2014–2020 hyvinvointikorvauksen ehdot, korvausehtojen suhde kansalliseen lainsäädäntöön sekä nautojen luonnolliset käyttäytymistarpeet. Tutkimusosuudessa käsiteltiin aluksi tutkimuksessa käytetyn tutkimustyyppin teoriaa. Sen jälkeen esiteltiin tutkimuksessa mukana olleet haastattelutilat ja käytiin niiden vastaukset läpi aihealueittain. Haastattelutilojen vastausten läpikäynnin jälkeen käsiteltiin vielä eläinvalvojan vastaukset haastattelukysymyksiin.

Haastattelutilojen vastauksista kävi ilmi, että hyvinvointitukeen oli sitouduttu lähes poikkeuksetta pelkästään rahan takia. Lisäehtoja tiloilla oli valittu melko runsaasti. Niiden edellyttämiä vaatimuksia noudatettiin pääosin tiloilla jo ennen hyvinvointitukeen sitoutumista. Näin ollen niihin sitoutuminen ei aiheuttanut tiloilla suuria muutosvaatimuksia tai tarvetta esimerkiksi investointeihin. Tiloilla ei koettu, että hyvinvointitukeen sitoutuminen olisi aiheuttanut niille ylimääräistä kuormitusta. Hyvinvointituen valvontaan tiloilla oltiin pääosin tyytyväisiä. Valvontaa pidettiin tarpeellisena, mutta tukeen sitoutumisen aiheuttama byrokratia koettiin hieman liian suureksi.

Mielipiteet hyvinvointituen ehtojen noudattamisen vaikutuksista eläinten todellisen hyvinvoinnin paranemiseen jakautuivat kahtia. Kahdella tilalla koettiin ehtojen noudattamisen parantavan eläinten hyvinvointia. Kahdella muulla tilalla tukiehtojen noudattamista ei nähty samanlaisena hyvinvointitekijänä. Näiden mielestä nautojen tuotantotulokset kertovat enemmän niiden todellisesta hyvinvoinnista. Tilojen vastaukset nautojen tärkeimmistä hyvinvointitekijöistä olivat hyvin samankaltaisia. Merkittävimpänä tekijänä esiin nousi ruokinta. Lisäksi mainittiin

nautojen yleinen terveydentila, jalkaterveys, lehmien utareterveys sekä eläinten pito-olosuhteet. Nautojen luonnollisten käyttäytymistarpeiden toteutuminen nähtiin tiloilla pääosin tärkeänä. Yhdellä tilalla nostettiin toisaalta esiin sen aiheuttamat haittapuolet, kuten esimerkiksi laiduntamisen riskit. Osalla tiloista nähtiin tärkeänä, että nautojen luonnolliset käyttäytymistarpeet huomioidaan myös hyvinvointituen ehdoissa.

Kaikilla tiloilla hyvinvointitukeen sitoutuminen nähtiin kannattavaksi sen aiheuttamiin vaatimuksiin ja kustannuksiin nähden. Tämä painottuu etenkin silloin, kun sitoutumisen vuoksi ei jouduta tekemään merkittäviä investointeja. Tukisummat nähtiin vaatimuksiin nähden sopiviksi. Kaikilla tiloilla todettiin tukeen sitoutumisen aiheuttaneen niille suoria kannattavuusetuja. Osalla tiloista oli havaittu lisäksi sitoutumisesta johtuvia epäsuoria kannattavuusetuja. Nämä ovat tilojen mukaan johtuneet esimerkiksi kuivituksesta, riittävästä tilan määrästä sekä laiduntamisesta, jotka ovat parantaneet nautojen hyvinvointia ja vähentäneet näin esimerkiksi eläinlääkärikustannuksia. Hyvä taloudellinen tulos nautakarjataloudessa saavutetaan vastausten mukaan lukuisilla käytännöntekijöillä. Ruokinta nousi esiin kaikissa vastauksissa. Lisäksi mainittiin eläinten tarkka valvonta, kiimojen tarkkailun merkitys, nautojen yleinen hyvinvointi, eläinten viihtyvyys sekä riittävä tilan määrä.

Uusi hyvinvointikorvausjärjestelmä nähtiin tiloilla vanhaa hyvinvointitukijärjestelmää parempana. Merkittävimpinä parannustekijöinä nähtiin tukisummien kasvu, sitoumuskauden lyheneminen 5-vuotisesta 1-vuotiseksi, terveydenhuoltosopimuksen, -suunnitelman ja -käyntilomakkeiden poistuminen hyvinvointikorvausjärjestelmästä sekä myös tukiehtojen muutokset parempaan suuntaan. Kaikilla tiloilla aiottiin tehdä hyvinvointikorvaussitoumus myös tulevilla ohjelmakaudella. Tilojen vastaukset siitä, mihin suuntaan hyvinvointikorvauksen ehtoja pitäisi niiden mielestä viedä, erosivat toisistaan melko paljon. Osalla tiloista ehdot nähtiin jo nykyisellään pääosin hyvänä tai toivottiin lisää panostusta esimerkiksi eläinten olosuhteisiin liittyen. Yhdellä tilalla tuotiin esiin näkökulma, että hyvinvointikorvausta maksettaisiin tiloille nautojen hyvien kasvu- ja tuotantotulosten perusteella. Lisäksi esiin nousi korvausehtojen mielekkyys eläinten hoitajan kannalta.

Eläinvalvojan mukaan tilat ovat sitoutuneet hyvinvointitukeen lähes poikkeuksetta pelkästään rahan takia. Useimmiten olosuhteet navetassa ovat jo sitoutumisvaiheessa sellaiset, että eläinten hyvinvointitukea voidaan hakea ilman suuria investointeja. Suurin syy siihen, ettei hyvinvointitukeen haluta sitoutua, on sen aiheuttama ylimääräinen stressi.

Hyvinvointituen ehdot edistävät eläinvalvojan mukaan eläinten todellista hyvinvointia melko heikosti. Eniten hyvinvointia ovat edistäneet eläinlääkäriin käynti tilalla kerran sitoumusvuodessa sekä vasikoiden ja muiden nautojen pito-olosuhteiden parantaminen –lisäehdot. Toisaalta näissä ehdoissa esiintyy myös eniten puutteita eläinten hyvinvointituen valvonnassa. Vasikoiden hoito ylipäätään on eläinvalvojan mukaan yksi nautatilojen suurimmista epäkohdista. Usein eläinvalvonnassa havaituissa puutteissa on kysymys siitä, että tuottaja ei tiedä, mihin on sitoutunut. Ohjeistus tuen ehtoihin on kuitenkin eläinvalvojan mukaan riittävää ehtojen ymmärtämiseksi. Hyvinvointitukeen liittyviä ongelmia aiheuttaa myös tukiehtojen tulkinnanvara erityisesti lisäehtojen puolella.

Siinä, kuinka hyvin tuottajat näkevät eläinten hyvinvointituen ehtojen noudattamisen eläinten hyvinvointitekijänä sekä kustannuksia pienentävänä tekijänä, eläinvalvoja sanoo tuottajien jakaantuvan selvästi kahteen ryhmään. Toisen näkemyksen mukaan ehtojen noudattaminen vaikuttaa eläinten terveyteen positiivisesti, ja on näin myös kustannuksia pienentävä tekijä. Esimerkiksi laiduntamisesta johtuva jalkaterveys nähdään usein tällaisena tekijänä. Toisaalta esimerkiksi kuivitus ei usein nähdä hyvinvointitekijänä, jolla olisi kustannuksia alentava vaikutus. Usein etenkin lisäehtojen noudattaminen nähdään liian työläänä ja esimerkiksi kuivitus myös liian kalliina. Eläinvalvojan mukaan on hyvin yleistä, että tuottajat mieltävät nautojen terveyden vain tuotantotulosten kautta.

Niin sanottuja turhia tukiehtoja sisältyy eläinten hyvinvointituen ehtoihin eläinvalvojan näkemyksen mukaan melko paljon. Ehtoihin panostetaan tiloilla jo muutenkin, tai ne ovat käytännössä hyvin samantasoisia kuin kansallisen lainsäädännön vaatimukset. Todellista merkitystä nautojen hyvinvoinnin edistämiseen on eläinvalvojan mukaan sellaisilla ehdoilla, jotka selvästi ylittävät lainsäädännön vaatimukset. Hyvinvointituen ehtojen tulisi myös entistä enemmän vastata eläinten luonnollisia käyttäytymistarpeita.

Pienen haastatteluryhmän vuoksi opinnäytetyöstä ei voi vetää pitkälle meneviä yleistyksiä nautatilojen näkemyksistä eläinten hyvinvointitukeen liittyen. Tutkimus toi kuitenkin esiin monenlaisia näkökulmia, joista on toivottavasti hyötyä, kun eläinten hyvinvointikorvausjärjestelmää jatkossa halutaan kehittää.

LÄHTEET

A 7.6.1996/396. Eläinsuojeluasetus.

Aho, P. 2002. Lähiympäristön vaikutus vasikoiden ja lihanautojen hyvinvointiin. Teoksessa: Teräväinen, H. & Yliaho, M. (toim.) Nauta- ja sikatilan olosuhdeopas. ProAgria Keskusten liitto. Tieto tuottamaan 97.

Castren, H. 1997. Kotieläinten käyttäytyminen ja hyvinvointi. Pieksämäki: Raamattutalo. Helsingin yliopisto.

Eläinten hyvinvoinnin tuen sitoumusehdot 2012. Helsinki: Maaseutuvirasto.

Eläinten hyvinvointikorvaukset – entistä enemmän mahdollisuuksia tuotantoeläinten hyvinvoinnin edistämiseen. [Verkojulkaisu]. [Viitattu: 22.1.2015]. Saatavana: http://www.mavi.fi/fi/tuet-ja-palvelut/viljelijä/eläinten-hyvinvoinnin-tuki/Documents/eläinten_hyvinvointi_esite_2014-2020.pdf

Eläinten hyvinvoinnin tuen valvontaohje 2014. Helsinki: Maaseutuvirasto.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2001. Tutkimushaastattelu – teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino. Helsingin Yliopisto.

Hirsjärvi, S., Remes P. & Sajavaara, P. 2000. Tutki ja kirjoita. 6. painos. Vantaa: Tummavuoren kirjapaino Oy. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Holmström, M-H. 2002. Parsinavetta. Teoksessa: Teräväinen, H. & Yliaho, M. (toim.) Nauta- ja sikatilan olosuhdeopas. ProAgria Keskusten liitto. Tieto tuottamaan 97.

Holmström, M-H. 2002. Pihatot. Teoksessa: Teräväinen, H. & Yliaho, M. (toim.) Nauta- ja sikatilan olosuhdeopas. ProAgria Keskusten liitto. Tieto tuottamaan 97.

Holmström, M-H. & Tirkkonen, M. 2002. Veden saanti ja tarve. Teoksessa: Teräväinen, H. & Yliaho, M. (toim.) Nauta- ja sikatilan olosuhdeopas. ProAgria Keskusten liitto. Tieto tuottamaan 97.

Hänninen, L. & Raussi, S. 2005. Elintärkeä uni terveyden perustana. Teoksessa: Helin, J., Teräväinen, H. & Valros, A. (toim.) Hyvinvoiva tuotantoeläin. Keuruu: Otava Kirjapaino Oy. ProAgria Keskusten Liitto. Tieto tuottamaan 109.

Hänninen, L. & Raussi, S. 2005. Jaloittelu ja laiduntaminen. Teoksessa: Helin, J., Teräväinen, H. & Valros, A. (toim.) Hyvinvoiva tuotantoeläin. Keuruu: Otava Kirjapaino Oy. ProAgria Keskusten Liitto. Tieto tuottamaan 109.

Hänninen, L. & Raussi, S. 2005. Nauta on laumaeläin. Teoksessa: Helin, J., Teräväinen, H. & Valros, A. (toim.) Hyvinvoiva tuotantoeläin. Keuruu: Otava Kirjapaino Oy. ProAgria Keskusten Liitto. Tieto tuottamaan 109.

Hänninen, L. & Raussi, S. 2005. Nauta samanaikaistaa syömistä. Teoksessa: Helin, J., Teräväinen, H. & Valros, A. (toim.) Hyvinvoiva tuotantoeläin. Keuruu: Otava Kirjapaino Oy. ProAgria Keskusten Liitto. Tieto tuottamaan 109.

Kulkas, L. 2003. Imettämis- ja juottomenetelmät. Teoksessa: Aho, P. (toim.) Vasioiden hoito-opas 2003. Rauma: Painorauma. Helsinki: Valio.

L 4.4.1996/247. Eläinsuojelulaki.

Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma 2007–2013. Ei päiväystä. [Verkojulkaisu]. Seinäjoki: Maaseutuverkosto. [Viitattu 18.9.2014]. Saatavana: <https://www.maaseutu.fi/fi/maaseutuohjelma/aiemmat-ohjelmakaudet/Sivut/Ohjelmakausi-2007-2013.aspx>

Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma 2014–2020. Ei päiväystä. [Verkojulkaisu]. Seinäjoki: Maaseutuverkosto. [Viitattu 25.1.2015]. Saatavana: <https://www.maaseutu.fi/fi/maaseutuohjelma/Sivut/default.aspx>

Myllys, A. 1999. Naudan hyvä elämä. Mikkeli: Teroprint. Helsingin yliopisto.

Mälkiä, P. 2000. Eläinten luontaiset käyttäytymistarpeet. Teoksessa: Ahlfors, K., Mälkiä, P. & Teräväinen, H. (toim.) Tuotantoeläinten hyvinvointi. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy. Maaseutukeskusten liitto. Tieto tuottamaan 81.

Opas valvonnasta. Peltö- ja eläintukien valvonta. 2011. Helsinki: Maaseutuvirasto.

Rautala, H. & Rinne, M. 2000. Stressin vaikutukset ja ennaltaehkäisy. Teoksessa: Ahlfors, K., Mälkiä, P. & Teräväinen, H. (toim.) Tuotantoeläinten hyvinvointi. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy. Maaseutukeskusten liitto. Tieto tuottamaan 81.

Rönkä, T. 2011. Kotieläintuotannon perustiedot ja taidot –opintojakson oppimateriaali.

Suojala, L. 2014. Maatalouspolitiikan seminaari. Helsinki.

Tirkkonen, M. 2000. Eläimen tuotantoympäristön vaikutukset. Teoksessa: Ahlfors, K., Mälkiä, P. & Teräväinen, H. (toim.) Tuotantoeläinten hyvinvointi. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy. Maaseutukeskusten liitto. Tieto tuottamaan 81.

Tirkkonen, M. 2000. Naudan hyvinvointi. Teoksessa: Ahlfors, K., Mälkiä, P. & Teräväinen, H. (toim.) Tuotantoeläinten hyvinvointi. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy. Maaseutukeskusten liitto. Tieto tuottamaan 81.

Tirkkonen, M. 2002. Lähiympäristön vaikutus lypsylehmien ja hiehojen hyvinvointiin. Teoksessa: Teräväinen, H. & Yliaho, M. (toim.) Nauta- ja sikatilan olosuhteopas. ProAgria Keskusten liitto. Tieto tuottamaan 97.

Tutkimusstrategiat. Jyväskylän Yliopisto. [Verkkosivu]. [Viitattu: 16.2.2015.] Saatavana:
<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tutkimusstrategiat>

VNa 10.6.2010/592. Valtioneuvoston asetus nautojen suojelusta.

LIITTEET

Liite 1. Haastattelukysymykset nautatiloille

Liite 2. Haastattelukysymykset eläinvalvojalle

LIITE 1 Haastattelukysymykset nautatiloille

1. Miksi olet sitoutunut eläinten hyvinvointitukeen?
2. Oletko valinnut lisäehtoja, mitä, miksi, miksi et?
3. Millaisena tai miten sopivina näet hyvinvointituen ehdot ja lisäehdot?
4. Millaisia käytännön toimenpiteitä olet tilallasi eläinten hyvinvointitukeen sitoutumisen vuoksi joutunut tekemään?
5. Panostaisitko tukiehtojen mukaisiin asioihin ilman hyvinvointitukea?
6. Kannattaako tukeen sitoutuminen mielestäsi sen aiheuttamiin vaatimuksiin ja kustannuksiin nähden?
7. Onko eläinten hyvinvointitukeen sitoutuminen aiheuttanut tilallasi suoria kannattavuusetuja? Minkä ehtojen noudattamisen kautta?
8. Entä epäsuoria etuja ehtojen noudattamisen kautta, kuten eläinten parantunut hyvinvointi ja terveys?
9. Millä käytännön tekijöillä mielestäsi saavutetaan nautakarjataloudessa hyvä taloudellinen tulos?
10. Parantaako hyvinvointituen ehtojen noudattaminen mielestäsi eläinten todellista hyvinvointia?
11. Mitä pidät tärkeimpinä tekijöinä nautojen hyvinvoinnissa, mihin tulisi kiinnittää erityistä huomiota?
12. Nautojen luonnollisten käyttäytymistarpeiden toteutuminen, onko tärkeää, pitäisikö ottaa huomioon kansallisessa lainsäädännössä tai hyvinvointituen ehdoissa paremmin?
13. Oletko ollut eläinten hyvinvointituen valvonnassa? Miten valvonta sujui ja millaisia ajatuksia se herätti?

14. Pidätkö eläinten hyvinvointivalvontaa tarpeellisena?
15. Onko eläinten hyvinvointitukeen sitoutuminen aiheuttanut sinulle ylimääräistä kuormitusta?
16. Millaisena näet uuden ohjelmakauden hyvinvointikorvausjärjestelmän verrattuna nykyiseen hyvinvointitukijärjestelmään?
17. Aiotko tehdä uuden hyvinvointikorvaus sitoumuksen? Mitä ehtoja olet suunnitellut valitsevasi? Miksi?
18. Millaisiin asioihin hyvinvointitukea pitäisi mielestäsi suunnata, mihin pitäisi kannustaa?

LIITE 2 Haastattelukysymykset eläinvalvojalle

1. Kuinka suuria/millaisia eroja on nautatiloilla liittyen eläinten hyvinvointiin panostamiseen, kun ne ovat tai eivät ole hakeneet eläinten hyvinvointitukea?
2. Kuinka suuri osa tuottajista on sitoutunut eläinten hyvinvointitukeen pelkästään rahan takia, kuinka paljon on aitoa kiinnostusta eläinten hyvinvoinnin parantamiseen?
3. Kuinka hyvin eläinten hyvinvointituen perustoimenpiteen tukiehdot ja lisäehdot mielestäsi edistävät eläinten todellista hyvinvointia?
4. Minkä ehtojen noudattamiseen liittyy eniten ongelmia ja puutteita?
5. Kuinka usein havaituissa puutteissa on kyse siitä, että tuottaja ei yksinkertaisesti ole tietoinen kaikista ehdoista, mihin hän on sitoutunut?
6. Onko ohjeistus tuen ehtoihin mielestäsi riittävää?
7. Kuinka hyvin tuen ehdot toimivat käytännössä?
8. Kuinka hyvin valvonnassa huomaa tuottajan ja eläinten hyvinvoinnilla olevan yhteys toisiinsa?
9. Mihin asioihin tiloilla mielestäsi panostetaan ilman hyvinvointitukeen sitoutumistakin, onko ns. "turhia" tukiehtoja?
10. Millaisia perusongelmia eläinten hyvinvointitukeen ja tuen valvontaan mielestäsi liittyy?
11. Pitäisikö esimerkiksi lisäehtojen säädösten olla "täsmällisempiä", jotta valvonta olisi selkeämpää ja erilaisilta tulkinnoilta vältyttäisiin puolin ja toisin?
12. Kuinka hyvin tuottajat mielestäsi näkevät eläinten hyvinvointituen ehtojen noudattamisen ja eläinten hyvinvoinnin kustannuksia pienentävänä tekijänä?

13. Mihin suuntaan tuen ehtoja pitäisi tai olisi pitänyt mielestäsi tulevalla ohjelma-
kaudella viedä?